

Samenvatting

In dit verkennende onderzoek wordt gekeken naar de functies van code-switching in interculturele gesprekken. Er wordt een vergelijking gemaakt tussen gesprekken met de taalmodus English as a lingua Franca (ELF) waarbij beide gesprekspartners Engels spreken en de taalmodus Lingua Receptiva (LaRa) waarbij de gesprekspartners elk hun eigen moedertaal spreken en er, door de passieve kennis van elkaars taal, toch wederzijds begrip ontstaat (Backus et al, 2011). In dit soort gesprekken tussen meertalige sprekers kan er sprake zijn van code-switching. In dit onderzoek wordt code-switching gedefinieerd als; het gebruik van meer dan een taal binnen de uitingen van één spreker in een gesprek. Er wordt hierbij alleen gekeken naar lexicale code-switching. De vraag die in dit onderzoek centraal staat is: Welke functies heeft code-switching binnen het taalhandelingspatroon “*Samen de weg vinden*” in ELF- en LaRa-gesprekken tussen Nederlanders en Duitsers? Andere aspecten waarnaar is gekeken zijn; wie uitte de code-switch, naar welke taal werd geswitcht en in welke fase van het gesprek kwam de code-switch voor? Ook is er gekeken of er een verband bestaat tussen taalvaardigheid en het gebruik van code-switching. Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden is een experiment uitgevoerd waarbij de participanten elkaar moesten vinden op een plattegrond van een kantoorgebouw. De participanten wisten niet waar de ander zich bevond. Ze kregen ieder een rol toegedeeld, ofwel als *guide*, ofwel als *follower*. De *guide* moest uitvinden waar de *follower* zich bevond (punt A) om hem vervolgens een routebeschrijving te geven naar zijn eigen locatie (punt B). Voor de taak werd uitgevoerd moesten de participanten een enquête invullen en een c-test maken in het Engels en het Nederlands of het Duits. De taalvaardigheid scores van de c-test zijn verdeeld in drie levels; laag (<65%), middel (65-75%) en hoog (>75%). Uit de analyse bleek dat code-switching voorkomt in veel verschillende vormen en met veel verschillende functies. Ook is duidelijk geworden dat één code-switchuiting meerdere functies kan hebben. De algemene conclusie is dat code-switching vooral voorkwam in de fases waarin uitleg of instructie moest worden gegeven. Daarnaast werd er vooral geswitcht, door de Duitsers (13/17) en naar het Nederlands (15/17). Er werd meer geswitcht in LaRa dan in ELF (11/17). Een hogere taalvaardigheid (>75 procent op de c-test) lijkt in dit onderzoek een trigger te zijn voor code-switching. Het is belangrijk te onderstrepen dat dit een verkennend onderzoek is. Hierdoor zijn generalisaties over het fenomeen code-switching in het algemeen niet mogelijk. Wel legt het een basis voor vervolgonderzoek.

Inhoudsopgave

---

1. Inleiding	4
2. Theoretisch Kader	6
2.1 Code-switching	6
2.2 English as a lingua franca (ELF) en code-switching	7
2.3 Lingua receptive (LaRa)	8
2.4 Taalvaardigheid en code-switching	9
2.5 Functionele pragmatiek	9
3. Probleemstelling	10
4. Methode	11
4.1 Het onderzoek	11
4.2 De analysemethode	12
5. Analyse	16
5.1 Sorteren in fases binnen het taalhandelingspatroon	16
5.2 Categoriseren in taalhandelingen	16
5.3 Functies van code-switching	16
5.4 Redenen voor selectie uitingen	17
5.5 De analyse per functie	18
6. Conclusie	24
6.1 Per fase	24
6.2 Per taalmodus	24
6.3 De functies	24
6.4 Code-switchtaal	25
6.5 Taalvaardigheid	25
7. Discussie en vervolg onderzoek	27
8. Bronnenlijst	28
Bijlage	30
A. Taalhandelingspatronen	31
B. Analyse materiaal	32
C. Selectie redenen	38
D. Plattegronden	39
E. Enquête voor Duitsers	40
F. Enquête voor Nederlanders	44
G. C-test Engels-Nederlands voor Duitsers	48
H. C-test Engels- Duits voor Nederlanders	50
I. Antwoorden C-test Engels	52
J. Antwoorden C-test Duits	53
K. Antwoorden C-test Nederlands	54
L. Transcriptie conventies EXMARaLDA	56
M. Boxplot taalvaardigheid	56

---

1. Inleiding

In het vakgebied van interculturele communicatie staat communicatie tussen mensen met een andere achtergrond, op zowel talig als cultureel gebied, centraal. In de huidige wereld waarin handelsrelaties en politiek zich over grenzen van naties verspreiden wordt dit vakgebied steeds belangrijker. Ook binnen Nederland wordt de samenleving steeds multicultureler en is het belangrijk dat we elkaar blijven begrijpen.

Bij interculturele communicatie is er bijna altijd sprake van meertaligheid en moet er een manier gevonden worden waarop mensen met een andere moedertaal met elkaar kunnen communiceren. Er zijn verschillende manieren waarop gesprekspartners met een andere moedertaal tot succesvolle communicatie kunnen komen. In dit onderzoek komen twee van deze vormen aan bod. Ten eerste English as a Lingua Franca, waarbij beide gesprekspartners Engels spreken (Backus et al., 2011). Ten tweede Lingua Receptiva, ook wel luistertaal, waarbij gesprekspartners hun eigen moedertaal spreken en er door de passieve kennis van elkaars taal toch wederzijds begrip ontstaat (Rehbein et al., 2011). In het vervolg wordt hiernaar verwezen als ELF en LaRa.

Wanneer meertalige personen in gesprek zijn met elkaar kan er sprake zijn van code-switching. Dit houdt in dat er geswitcht wordt tussen twee of meer verschillende talen binnen één gesprek (Backus et al., 2011). In dit onderzoek wordt alleen gekeken naar code-switching binnen de uitingen van één spreker, in plaats van ook te kijken naar code-switching tussen sprekers. Zowel in ELF- als LaRa-gesprekken is er sprake van meertalige gesprekspartners, in deze gesprekken kan code-switching dus een rol spelen. Het is interessant om te kijken hoe de functies van code-switching verschillen wanneer gesprekspartners hun eigen moedertaal spreken of juist gebruik maken van een lingua franca. In ELF-gesprekken wordt vooral naar de eigen moedertaal geswitcht, dit kan niet in LaRa-gesprekken omdat de spreker hier al gebruik maakt van zijn eigen moedertaal (Jenkins, 2011). Hierdoor zouden er verschillen kunnen bestaan tussen de manieren waarop code-switching gebruikt wordt bij deze verschillende vormen van interculturele communicatie.

In dit verkennende onderzoek staat het taalhandelingspatroon "Samen de weg vinden" centraal. Er zijn verschillende situaties uit het alledaagse leven te bedenken waar een gesprek met ongeveer deze opzet kan worden gebruikt. Denk hierbij bijvoorbeeld aan toeristen die de weg vragen. Het belangrijkste doel van dit soort gesprekken is wederzijds begrip over de route die genomen moet worden (Bahtina, 2013b). Hierbij is het interessant om te zien hoe code-switching bijdraagt aan dit wederzijdse begrip en in welke fase van het gesprek dit van belang is. Ook wordt hierbij gekeken of er een verschil bestaat tussen de code-switchuitingen in ELF- en LaRa-gesprekken.

Voor dit onderzoek is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

Welke functies heeft code-switching binnen het taalhandelingspatroon "Samen de weg vinden" in ELF- en LaRa-gesprekken tussen Nederlanders en Duitsers?

Hierbij wordt gekeken naar in de fase van het gesprek waarin vooral gebruik wordt gemaakt van code-switching, omdat dit iets kan zeggen over de functie van de switch. Daarnaast kunnen de volgende aspecten licht werpen op de functie van de switch; door wie vooral wordt geswitcht, naar

welke taal wordt geswitcht en wat zou hier de oorzaak van kunnen zijn? Dit zijn aspecten die helpen bij het interpreteren van de data en het begrijpen van de achterliggende reden van de spreker om te code-switchen. Ook wordt gekeken naar de verschillende vormen van code-switching die voorkomen in de data. Zoals eerder vermeld is dit een verkennend onderzoek dat een basis legt voor verdere onderzoeken. De conclusies die uit dit onderzoek voortkomen zijn daarom niet te generaliseren voor het hele verschijnsel van code-switching in ELF- en LaRa-gesprekken.

In het vervolg van dit onderzoek zal eerst een overzicht worden gegeven van de relevante literatuur die aan dit onderzoek ten grondslag ligt. Dit zal gebeuren in hoofdstuk 2 waar in het theoretisch kader ook de relevante begrippen zullen worden uitgelegd. In hoofdstuk 3 worden de hoofd- en deelvragen verder uitgewerkt in de probleemstelling. De methode en verantwoording van keuzes komt aan bod in hoofdstuk 4. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen de methode van het experiment en de analysemethode. In hoofdstuk 5 worden de data vervolgens geanalyseerd waarna er in hoofdstuk 6 een conclusie wordt getrokken. Als laatste worden in de discussie in hoofdstuk 7 de verbeterpunten voor dit onderzoek onderstreept en worden er ideeën voor eventuele vervolgonderzoeken aangedragen.

2. Theoretisch Kader

In dit hoofdstuk staat de theorie van voorgaande onderzoeken centraal die ten grondslag ligt aan dit onderzoek. Hierin worden de kernbegrippen verder gedefinieerd en wordt de basis gelegd voor de rest van dit verslag. Ten eerste zal het principe van code-switching in het algemeen worden uitgelegd. Ten tweede volgt een uitleg van de taalmodule ELF en hoe code-switching vorm krijgt binnen deze gesprekken. Ten derde komen LaRa-gesprekken aan bod en wordt ook hierbij gekeken naar het gebruik van code-switching in deze gesprekken. Ten vierde wordt de relatie tussen taalvaardigheid en code-switching geïntroduceerd. Als laatste wordt er meer uitleg gegeven over de functioneel pragmatische discourse-analyse en wat dit inhoudt voor het vervolg van dit onderzoek.

2.1 Code-switching

Code-switching is het gebruik van meer dan één taal in een gesprek (Myers-Scotton, 1977 / Backus et al., 2011). In dit onderzoek wordt deze definitie nog verder gespecificeerd tot het gebruik van meerdere talen binnen de uitingen van één spreker in een gesprek. Sinds de jaren '50 is er veel onderzoek gedaan naar dit fenomeen. De status van code-switching is in de loop van de tijd sterk veranderd. In het begin zag men code-switching als inferieur taalgebruik van meertalige sprekers, zij zouden hun talen niet uit elkaar kunnen houden (Klimpfinger, 2007). Tegenwoordig hebben de meeste taalkundigen hier een ander mening over. Ze zien code-switching als een creatieve manier waarop meertalige sprekers omgaan met hun kennis van taal (Klimpfinger, 2007).

Er zijn verschillende vormen van code-switching. Ten eerste kan er een onderscheid gemaakt worden tussen intra-sententiële en inter-sententiële code-switching. Hiermee wordt verwezen naar het veranderen van taal binnen (intra) en tussen (inter) zinnen (Milroy, 1995, p.8). Ook komt code-switching voor in verschillende taalkundige niveaus van de uiting. Het kan lexicale code-switching zijn waarbij alleen woorden of clusters woorden worden geswitcht, er kan echter ook sprake zijn van syntactische code-switching. Hierbij komen de structurele kenmerken van een taal naar voren in een uiting in een andere taal (Bahtina, 2013a). Daarnaast maakt Gumperz (1982) onderscheid tussen conversationele code-switching en situationele code-switching. Bij conversationele code-switching komt de reden om te code-switchen voort uit de conversatie zelf. Bij situationele code-switching zijn de omgeving en de niet-talige aspecten binnen de situatie de aanleiding voor de code-switch. Auer (1988) maakt nog een onderscheid tussen *discourse-related code-switching* en *participant-related code-switching*. *Discourse-related code-switching* is te vergelijken met conversationele code-switching waarbij de interactie centraal staat. *Participant-related code-switching* is gericht op de eigenschappen van de spreker, zo kan een gebrek aan taalvaardigheid bij de spreker leiden tot code-switching in een gesprek in een andere taal. Sommige van deze classificaties komen terug in de analyse.

Naar de vraag waarom meertalige mensen code-switchen zijn verschillende onderzoeken gedaan (Heredia, 2001/Myers-Scotton, 1977). Bahtina (2013a, p.71) geeft aan dat code-switches vooral voorkomen in situaties met potentiële miscommunicatie. Dit laat zien dat code-switching gebruikt wordt om miscommunicatie tegen te gaan. Ondanks dat code-switching vaak bewust wordt toegepast zijn er ook situaties mogelijk waarin dit onbewust gebeurt. Dit betekent echter niet dat het geen functie heeft (Sert, 2005/Lipski, 2005). Het gebruik van code-switching kan ook te maken hebben met het feit dat sprekers willen compenseren voor een 'gat' in hun taalvaardigheid, of dat ze

het woord dat ze proberen te zeggen niet kunnen vinden in hun mentale lexicon (Heredia, 2001). Het kan ook gebruikt worden als *alignment-strategy*, om zich beter verstaanbaar te maken tegenover zijn/haar gesprekspartner (Heredia, 2001/ Bahtina, 2013a). Sommige concepten worden gewoon duidelijker uitgedrukt in een bepaalde taal, denk bijvoorbeeld aan jargon of woorden als 'gezellig' (Heredia, 2001). Daarnaast is het aantonen van identiteit een reden om te code-switchen. Door een woord uit de eigen moedertaal te gebruiken in een gesprek in een andere taal onderstreept de spreker zijn afkomst (Myers-Scotton, 1977). Meer functies van code-switching worden verder uitgewerkt in het hoofdstuk over de methode.

2.2 English as a Lingua Franca (ELF) en code-switching

Engels is een taal die over de hele wereld als tweede taal wordt geleerd en die vaak wordt gebruikt in communicatie tussen mensen met een andere moedertaal. Er wordt hierbij onderscheid gemaakt tussen twee vormen: English as a Foreign Language (EFL) en English as a Lingua Franca (ELF). Bij English as a Foreign Language (EFL) gaat het om de aangeleerde gestandaardiseerde versie die door middel van formele educatie wordt verworven. Deze is vaak gebaseerd op Brits of Amerikaans Engels, deze accenten hebben nog steeds veel prestige (Jenkins, 2011). Een andere vorm van Engels is English as a Lingua Franca (ELF). Hierbij gaat het specifiek om communicatie tussen mensen met een andere moedertaal. Het doel van ELF is succesvolle communicatie. Daardoor is er vaak sprake van creatief taalgebruik en wordt er niet altijd strikt vastgehouden aan grammaticaregels of accenten (Klmpfinger, 2007/ Backus et al, 2011). Backus et al. (2011) verklaren: "Under ELF, efforts are made to minimize the degree of normativity involved, and to develop a more relaxed norm for the type of English that should be used" (p.14). Vaak worden elementen uit de moedertaal van de spreker gereflecteerd in een ELF-gesprek, om aspecten te verduidelijken, gaten in de kennis te vullen of om de identiteit van de spreker te onderstrepen. Hierdoor wordt ELF echter door sommige sociolinguïsten als een inferieure taalvorm gezien die alleen gesproken wordt omdat de Engelse taalvaardigheid van de spreker te laag is. Vanuit een ander perspectief kan het echter gezien worden als een situatie van een hoge taalvaardigheid in meerdere talen waardoor men creatief kan omgaan met de talen die men beheerst (Jenkins, 2011).

Code-switching in ELF

Zoals eerder in dit verslag al naar voren is gekomen, worden er in ELF-gesprekken vaak elementen uit de moedertaal van de spreker gebruikt. Er kunnen verschillende redenen zijn voor een spreker om deze vorm van code-switching te gebruiken. Klmpfinger (2007) beschrijft verschillende functies van code-switching in ELF-gesprekken. Ze noemt hierbij onder andere de actie van een spreker om een spreker met een andere taal dan Engels in het gesprek te betrekken. Ook noemt zij 'het introduceren van een nieuw idee' waarbij een andere taal beter past dan het Engels (Klmpfinger, 2007/ Heredia, 2001). Verder wordt het vragen om hulp eerder gericht, in de eigen taal gesteld, aan een persoon die deze taal deelt. Deze vragen kunnen over het Engels gaan zoals "Hoe zeg je dat ook al weer?", maar kunnen ook over het gespreksonderwerp gaan. Als laatste noemt Klmpfinger het onderstrepen van de identiteit van de spreker. Door het invoegen van een uiting in zijn eigen taal kan de spreker laten zien waar hij vandaan komt. Jenkins (2011) geeft daarnaast het belang van code-switching als een *accomodation strategy* aan, waarbij convergentie tussen talen gebruikt wordt om wederzijds begrip te creëren. Een voorbeeld hiervan is wanneer men niet op een woord kan komen in het Engels en in plaats daarvan met behulp van code-switching een woord uit de eigen taal gebruikt. Hierdoor kan de spreker toch zeggen wat hij bedoelt en bestaat de mogelijkheid dat het

woord lijkt op een woord uit de moedertaal van zijn gesprekspartner. Hierdoor kan er toch sprake zijn van succesvolle communicatie.

2.3 Lingua Receptiva (LaRa) en code-switching

Lingua Receptiva, ook wel receptieve meertaligheid of luistertaal genoemd, is een vorm van interculturele communicatie waarbij gesprekspartners met verschillende moedertalen ieder hun eigen taal spreken en toch door wederzijds begrip zonder de hulp van een lingua franca tot succesvolle communicatie kunnen komen (Rehbein et al., 2011). De passieve, receptieve kennis die de gesprekspartners van elkaars taal hebben, is genoeg om elkaar te begrijpen, hoewel hun actieve, productieve vaardigheden misschien niet hoog genoeg zijn om hierin te slagen. Rehbein et al. (2011) geven aan dat er naast de passieve taalkennis nog wel andere competenties nodig zijn: “lingua receptiva is the ensemble of those linguistic, mental, interactional as well as intercultural competencies which are creatively activated when interlocutors listen to linguistic actions in their ‘passive’ language or variety” (p.249). Deze competenties worden verdeeld over de rol van de luisteraar en de rol van de spreker (Backus & Ten Thije, 2011).

De rol van de luisteraar in LaRa-gesprekken is om de elementen die begrip of onbegrip aanduiden over te dragen. Hierbij kan worden gedacht aan instemmende geluiden of echo-vragen. Dit kan ook gedaan worden door expressies waarmee het eens of oneens zijn wordt aangegeven en formuleringen als “Ik begrijp het niet” en “Kun je dat herhalen?” (Backus et al., 2011). De spreker moet moeilijkheden in begrip zien te voorkomen door middel van herformuleringen en herhalingen. Er worden allerlei accommodatie-strategieën gebruikt die de spreker lexicaal en morfologisch zo opbouwt dat hij denkt dat zijn uitingen het makkelijkst te begrijpen zijn (Backus et al., 2011). Hoewel overeenkomsten tussen talen van dezelfde taalfamilie wel bevorderlijk zijn voor deze communicatiemethode is het niet noodzakelijk (Bahtina, 2013a). Daarnaast toont het onderzoek van Bahtina (2013a, p.67) aan dat een positieve instelling tegenover de taal van de gesprekspartner van belang is voor het bereiken van succesvolle communicatie in LaRa-gesprekken.

Code-switching in LaRa

In principe zouden LaRa-gesprekken zelf als een vorm van code-switching kunnen worden gezien, aangezien er twee talen worden gebruikt binnen een gesprek (Backus et al, 2011/ Bahtina, 2013a, p.53). De definitie die in dit onderzoek wordt gehanteerd vraagt er echter om dat code-switching voorkomt binnen de uitingen van één persoon in plaats van tussen personen. In ‘zuivere’ LaRa-gesprekken komen code-switches onder deze laatste definitie niet voor. Hierbij spreken de gesprekspartners alleen hun eigen moedertaal gedurende het hele gesprek.

In LaRa worden de moedertalen van beide sprekers al gebruikt tijdens de conversatie, hier ontstaat een verschil met code-switching in ELF waar vaak naar de eigen moedertaal wordt geswitcht. Hulmbauer legt uit dat in plaats daarvan: “The introduction of primary lingua-cultural elements per se is thus mostly done on the basis of the common native speaker- non-native hearer framework, but can be complemented by strategic switching for explanatory purposes” (2014, p. 11). Hierbij herhaalt de *non-native hearer* een culturele term uit de uitingen van de *native-speaker* om zo de culturele term te behouden en een *common ground* te creëren. Dit kan echter alleen gebruikt worden in situaties waar voor de *non-native hearer* duidelijk is wat het woord betekent. Daarnaast beweert Hulmbauer (2014) dat dit alleen kan worden gebruikt met de talen die al in het LaRa-gesprek

aanwezig zijn en niet met een extra taal. Er kan dus alleen geswitcht worden naar de moedertaal van de gesprekspartner. Dit is een verschil ten opzichte van ELF-gesprekken.

Volgens Bahtina (2013a, p.70) bestaat er een verband tussen het aantal code-switches en het succesvol volbrengen van de taak. Dit zou betekenen dat de functie van code-switching als *alignment strategy* inderdaad verschil maakt in een LaRa-gesprek.

2.4 Taalvaardigheid en code-switching

Over de vraag of taalvaardigheid invloed heeft op wie gebruik maakt van code-switching zijn de meningen in de theorie verdeeld. Bahtina (2013a) geeft in haar artikel aan dat er vooral code-switching voorkomt in gesprekken met een lagere taalvaardigheid waar meer noodzaak is voor een *common ground*. Ze zegt: "The higher the summed L2, the less CS we get" (Bahtina, 2013a, p.67-68). Dit wordt echter tegengesproken in het artikel van Becker (2001, p.101) waarin zij het onderzoek van Aguirre (1985) citeert. Hieruit blijkt dat alleen sprekers met een redelijk hoge taalvaardigheid kunnen code-switchen. Uit Becker's (2001) eigen onderzoek komt echter de conclusie naar voren dat er geen verband bestaat tussen de taalvaardigheid en het gebruik van code-switching. Hieruit blijkt dat er nog geen duidelijkheid over is in de theorie.

2.5 Functionele pragmatiek

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van een functioneel pragmatische discourse-analyse. Bij deze stroming van onderzoek wordt taal niet slechts gezien als een instrument waarmee de wereld om ons heen kan worden beschreven, maar als een instrument waarmee mensen handelen (Saeed, 2009, p.233-235). Met een uitspraak zoals "Zou je het raam dicht willen doen" wordt niet alleen iets gevraagd maar ook iets verzocht. Daarbij komt er een actie uit voort waarbij de andere persoon het raam dicht gaat doen. Deze taalhandelingen kunnen worden weergegeven in taalhandelingspatronen. Elk deel van een conversatie bestaat uit verschillende taalhandelingen die samen tot succesvolle uitvoering van de taak moeten komen. Een taalhandelingspatroon is "een cognitieve representatie van een doelgerichte activiteit waarin de samenhang is gespecificeerd tussen bepaalde taalhandelingen en mentale activiteiten van meer dan één actor" (Koole & Ten Thije, 1994, p.285). Een conversatie en de taalhandelingen daarbinnen zijn een tweezijdig proces waarvoor de spreker en de luisteraar beide verantwoordelijk zijn. Hierdoor zijn taalhandelingspatronen opgedeeld in het mentale domein van de spreker, het mentale domein van de luisteraar en het interactionele domein waarin zij beiden de taalhandelingen uitvoeren (Bahtina, 2013b, p.42-43).

Onderzoek op basis van functionele pragmatiek kan helpen bij het vinden van de functies van code-switching bij deze gesprekken. Wanneer duidelijk is in welke taalhandeling geswitcht is, kan hieruit worden opgemaakt welke actie er van de ander verwacht wordt. Hiermee kan de achterliggende gedachte van de uiting worden achterhaald waardoor het makkelijker is om de functie te benoemen. Bij het stellen van een vraag kan worden geredeneerd dat de spreker een antwoord wil op deze vraag en dat met dit antwoord de vorige uiting of de reële situatie waarin de gesprekspartners zich bevinden kan worden verduidelijkt.

3. Probleemstelling

Dit verkennende onderzoek is gebaseerd op het proefschrift “Mind your Languages: Lingua Receptiva in Estonian-Russian Communication” van Daria Bahtina-Jantsikene (2013b). Hierin onderzoekt zij de voor- en nadelen van LaRa als communicatiemethode en kijkt zij hoe succesvolle communicatie tot stand komt door middel van alignment-strategieën. Voor haar proefschrift heeft zij ook de taalhandelingspatronen uitgewerkt die in dit verslag gebruikt worden voor de analyse. De methode van het experiment waarmee in dit onderzoek de data zijn verzameld is te vergelijken met die van Bahtina (2013b). Bahtina keek in haar proefschrift ook naar code-switching in LaRa-gesprekken en zij concludeerde dat code-switching vooral voorkomt in uitingen met een potentieel voor miscommunicatie. In dit onderzoek wordt echter niet alleen gekeken naar LaRa-gesprekken, maar ook naar conversaties in ELF.

Voor dit onderzoek is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

Welke functies heeft code-switching binnen het taalhandelingspatroon “Samen de weg vinden” in ELF- en LaRa-gesprekken tussen Nederlanders en Duitsers?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden zijn verschillende deelvragen geformuleerd die hier gezamenlijk een antwoord op zouden kunnen geven. Voor al deze vragen geldt dat er ook wordt gekeken of er verschillen zijn tussen ELF- en LaRa-gesprekken.

- Bij welke taalhandeling in het taalhandelingspatroon “Samen de weg vinden” komt code-switching voor?
- Welke functies hebben de uitingen met code-switching in de verschillende fases?
- Tussen welke talen wordt er geswitcht?
- Bestaat er een relatie tussen code-switching en het taalvaardigheidsniveau?

Om antwoord te kunnen geven op al deze vragen is er in dit onderzoek gebruik gemaakt van een functioneel pragmatische discourse-analyse. Aan de hand van deze analyse kunnen uitspraken worden gedaan over de functie en de plaats van de uitingen met code-switching in ELF- en LaRa-gesprekken. In het volgende hoofdstuk wordt zowel de methode van onderzoek als de analysemethode verder uitgewerkt.

4. Methode

In dit hoofdstuk zal verder worden ingegaan op de methode waarop de data zijn verkregen. Hierbij wordt inzicht gegeven in het experiment. Daarnaast wordt er verantwoording afgelegd voor de keuzes die gemaakt zijn in het specificeren van data en wordt de methode van analyseren weergegeven.

4.1 Het onderzoek

Dit onderzoek is deel van een groter onderzoek dat al eerder in vergelijkbare vorm is gebruikt door Bahtina (2013b). Aan de hand van een plattegrond van een gebouw moeten de gesprekspartners elkaar zien te vinden door middel van een Skype-gesprek. Voor deze taak wordt voorgelegd moeten de participanten een enquête invullen en een c-test maken. De gesprekken zijn opgenomen en vervolgens getranscribeerd met het programma “Extensible Markup Language for Discourse Annotation” ofwel EXMARaLDA, de conventies voor deze transcripten zijn terug te vinden in bijlage L. In het vervolg van dit hoofdstuk zullen de materialen en de taak uitgebreider worden besproken.

4.1.1 De participanten

Duitse en Nederlandse participanten zijn geworven door middel van sociale netwerken en expat-contactsites. Vervolgens is hen gevraagd om een enquête in te vullen en om een c-test Engels en Nederlands of Duits te maken. Aan de hand van deze c-testen zijn koppels gevormd en is een verdeling gemaakt van ELF- en LaRa-gesprekken. De participanten moesten vervolgens in de gevormde koppels via Skype een taak uitvoeren.

In totaal zijn er 222 participanten geworven die zijn verdeeld in 111 gesprekken waarvan ongeveer de helft in ELF en de andere helft in LaRa zijn gehouden. De leeftijden van de participanten liepen uiteen van 18 tot 59, de meerderheid had echter een leeftijd tussen de 20 en de 30.

4.1.2 Het materiaal

De enquêtes en c-testen zijn ontworpen om achtergrond informatie te verkrijgen van de participanten en naar aanleiding van deze informatie kon de geanalyseerde data geïnterpreteerd worden. In de enquêtes werden onder andere vragen gesteld met betrekking tot blootstelling aan een taal, mening en ideeën over eigen niveau (zie bijlage E en F). Deze informatie is van belang voor de analyse, omdat blootstelling aan een taal meer kan zeggen over de receptieve taalvaardigheid van een spreker. Daarbij laat het zien in welke mate een persoon geïnteresseerd is in een taal. De mening over een taal is belangrijk, zo bleek uit onderzoek van Bahtina (2013a): LaRa-gesprekken leiden eerder tot succesvolle communicatie wanneer de gesprekspartners een positieve instelling hebben tegenover de taal van hun gesprekspartner. De c-test bestond uit meerdere tekstjes waarin woorden waren weggelaten. Hiermee werd de taalvaardigheid van de participanten gemeten. De c-testen inclusief antwoorden en puntenverdeling zijn te vinden in de bijlagen G t/m K. Een hoge of lage taalvaardigheid kan in dit onderzoek een oorzaak zijn waardoor de code-switch tot stand komt. Daarom is het afnemen van een c-test van belang.

4.1.3. De taak

Omdat in dit onderzoek gekeken wordt naar het taalhandelingspatroon “Samen de weg vinden” is er een taak gebruikt waarbij de participanten elkaar moeten vinden in een doolhof. De onderzoeken

van onder andere Blees et al.(2014) en Garrod & Anderson (1987) zijn ook gebaseerd op het principe van 'the maze game'. Het doolhof dat gebruikt is voor dit onderzoek is gebaseerd op de plattegrond van een kantoorgebouw (zie bijlage D). Deze taak is zo ontworpen dat het lijkt op een doelgerichte dialoog uit het echte leven (Bahtina, 2013b, p.24). Op de kaart staan verschillende symbolen om de functies van de kamers aan te duiden. Maar de symbolen op de kaart van persoon A en de kaart van persoon B komen niet overeen. Een andere moeilijkheid is dat er eenrichtingswegen zijn ingevoerd. De participanten kregen beide een rol toegewezen, ofwel als *guide*, ofwel als *follower*. Ze wisten waar ze zelf stonden op de kaart, maar niet waar de ander zich bevond. Door met elkaar te overleggen moesten ze er eerst achter zien te komen waar de *follower* (punt A) stond op de kaart, waarna de *guide* de route beschreef die de *follower* moest lopen om bij punt B te komen. Op het kaartje moesten beide participanten de route tekenen die zij op de kaart hadden genomen. De participanten hadden tien minuten om de taak tot een goed einde te brengen, daarna werden zij afgekapt. De taak slaagde als punt B binnen deze tien minuten was bereikt en beide participanten dezelfde route hadden getekend op hun kaart.

4.2 De analysemethode

In de functionele pragmatiek staan taalhandelingen en taalhandelingspatronen centraal. De samenwerking tussen spreker en luisteraar is ook van belang. In het vervolg van dit hoofdstuk zal de methode worden uitgelegd die is gebruikt bij het analyseren van de data. Daarnaast worden enkele van de restricties verder verantwoord en worden er onderwerpen geïntroduceerd die van belang zijn voor het vervolg van dit onderzoek.

4.2.1 Insertie

Een restrictie die in dit onderzoek is toegepast is dat er alleen gekeken wordt naar 'insertie', ofwel lexicale code-switching. Dit is een vorm van code-switching waarbij alleen woorden of woordclusters worden geswitcht. Bahtina (2013a) definieert het als: "Insertion refers to the use of lexical items or entire constituents from language 1 in the structure of language 2" (p. 62). Er wordt dus niet gekeken naar syntactische code-switching. Ten eerste omdat lexicale items makkelijker te vinden zijn en ook omdat code-switching met lexicale items vaker voorkomt, zoals blijkt uit Bahtina's onderzoek(2013a, p. 125-126).

4.2.2 Functies van code-switching

Er zijn verschillende onderzoeken gedaan naar de functies van code-switching en daarin zijn meerdere methodes geïntroduceerd om deze functies te categoriseren. Er wordt in deze analyse vooral gekeken naar conversationele code-switching; dit houdt in dat de reden om te code-switchen alleen voort komt uit de conversatie zelf (Gumperz, 1982). Er is weinig sprake van situationele code-switching omdat de conversatie slechts tien minuten duurde. Daarbij zagen de gesprekspartners elkaar niet, omdat het gesprek via Skype plaatsvond. Hierdoor zijn er niet veel andere factoren die reden geven tot code-switching. Binnen het gebied van conversationele code-switching maakt Peter Auer (1988) onderscheid tussen *discourse-related code-switching* en *participant-related code-switching*. Om te weten waaronder een uiting moet worden geplaatst moet antwoord gegeven worden op de volgende vraag: "Is the language alternation in question providing cues for the organization of the ongoing interaction (i.e. is discourse related), or about attributes of the speaker? (i.e. is it participant-related)" (Auer, 1988, p.192). Aan de hand van deze classificatie wordt er verder

gekeken naar de functies van code-switching waarvan slechts de eerste twee voorbeelden uit Auer (1988) *participant-related* zijn, de rest is *discourse-related*:

- Gebrek aan taalvaardigheid (participant)
- Voorkeur voor een taal (participant)
- Helpt met verbeteren van onderlinge verhoudingen
- Verandering van gespreksonderwerp
- Verandering in taalmodus (bv. Formeel/informeel)
- “*Sequential contrast*” tussen een lopende zin en een herstel of een kantopmerking
- Aangeven van onbegrip (met herhalingen van vragen of een verzoek)
- Herformuleringen en uitbreidingen
- Creëren van context voor duidelijkheid met een introductie bij een verhaal en het creëren van ‘setting’ en ‘events’ in verhalen.
- Verdeling maken in verschillende types informatie in een uiting.

Als aanvulling is gekeken naar de context waarin de uitingen voorkomen en zo nodig zullen er nieuwe categorieën worden toegevoegd.

4.2.3 Taalhandelingen in het patroon

Waar komen de code-switches voor? In welke fase van de conversatie en in welke taalhandeling kunnen de uitingen met code-switching gevonden worden? Het taalhandelingspatroon “samen de weg vinden” is verdeeld in vijf fases en is afkomstig uit Bahtina’s (2013b) proefschrift “Mind your languages”. Elke fase is opgedeeld in de taalhandelingen van de *follower* en van de *guide* en geven het verloop van de conversatie aan. De figuren met de taalhandelingspatronen zijn terug te vinden in bijlage A. Hieronder zullen ze verder worden uitgelegd. Er wordt bij elke fase een voorbeeld gegeven.

Fase 1: Het specificeren van de taak

Bij het eerste taalhandelingspatroon gaat het erom dat de gesprekspartners een manier bedenken waarop ze de taak gaan aanpakken. De *follower* zal bijvoorbeeld een voorstel (proposal) kunnen doen, vervolgens kan de *guide* dit voorstel afkeuren (negative judgement), goedkeuren (positive judgement) of accepteren (acceptance) of hij kan een ander voorstel doen (alternative proposal). Wanneer dit laatste gebeurt kan de *follower* dit voorstel ook goedkeuren en accepteren, afkeuren of een ander voorstel doen. Dit gaat zo door tot er een overeenkomst is over het aanpakken van de taak.

	..	6 [00:11.4]	7 [00:12.3]
Gerfollower [v]		((Lacht)) (0.4)	So:
DutGuide [v]		(0.4)	Okay so e:h I guess I have to find out where you are
	8 [00:13.2]	9 [00:16.9]	10 [00:18.0]
Gerfollower [v]		Yes (0.7)	E:hm (1.8)>So e:hm< (0.4) I am (.) / do you see the ↑
DutGuide [v]		now ↓ (0.5)	E:hm (1.8)
Noise [v]			((Getik))

Fase 2: Het oriënteren op de kaart en het vinden van punt A

Bij het tweede taalhandelingspatroon moet de *follower* uitleggen waar op de kaart hij zich bevindt (identification). De *guide* kan hier een vraag over stellen (query) of de informatie uitbreiden door een

alternatieve locatie te beschrijven (alternative identification). De *guide* kan het ook gelijk accepteren of niet begrijpen (non-acceptance). Zo werken ze samen tot punt A gevonden is.

	..	54 [03:42.5]	55 [03:44.4]
Gerfollower [v]		which one I mean? (1.2)	Okay↑ then I'll e:hm /
DutGuide [v]		I don't think so ((lacht)) (0.4)	

	..		
Gerfollower [v]		wait (1.0) e:hm (2.1) there are two tri / triangles↓ right next to (.) this room	

	..		
Gerfollower [v]		(0.5) the one is below↑ it and the other one is on the left hand side↓ (1.3)	

	56 [04:00.9]		57 [04:04.2]
Gerfollower [v]			And on the
DutGuide [v]		Okay↑ (0.4) ye:s↑ (0.4) NOW I think I know where you are↓ (.)	

Fase 3: Het geven van instructies en het vinden van punt B

Bij het derde taalhandelingspatroon moet de *guide* de *follower* de weg gaan wijzen. Dit kan hij doen door eerst zijn mentale plan duidelijk te maken (exotheses) en vervolgens instructies te geven (instructions) over hoe de *follower* zich vanuit zijn kamer door het gebouw moet bewegen. De *follower* kan deze instructie wel of niet accepteren of een vraag stellen om de instructies te verduidelijken (query). Ook kan hij een eigen plan aandragen (plan). De vraag wordt beantwoord door meer instructies en het plan van de *follower* kan goed of afgekeurd worden. Uiteindelijk moeten ze samen volgens dezelfde route punt B hebben gevonden.

	93 [06:47.3]		
Gerfollower [v]			
DutGuide [v]		Oh yeah (.) that's right↓ (0.4) so you go↑/(.) you go straight now↑ (0.4)	

	..	95 [06:52.7]	
Gerfollower [v]		Okay↑ (1.5)	
DutGuide [v]		E:h until↑ you eh (0.4) reach a point↓ (0.9) eh where you can go	

	..		96 [07:04.7]
Gerfollower [v]			Okay↑ (.) yes (0.5) I am
DutGuide [v]		(1.3) e:h in (2.0) four↑/(0.5) four↑ different ways↑ (.)	

Fase 4: Het controleren van punt A of punt B

Bij het vierde taalhandelingspatroon ligt het aan welk punt gecontroleerd moet worden wie welke taken uitvoert. De een legt zijn locatie nog een keer uit en deze wordt wel of niet geaccepteerd of verduidelijkt door het stellen van een vraag of het herformuleren van de uitleg. De vraag wordt beantwoord of de herformulering geaccepteerd of afgewezen. Dit gaat door tot ze er samen uit zijn of de locatie klopt.

	..		
GerGuide [v]		beschreiben wo du genau bist? (0.7) welche Zimmer jetzt (0.7) so zusagen	

	..	166 [09:42.0]
GerGuide [v]	(0.5) um mein Zimmer sind? (0.5)	
DutFollower [v]		Ja dat is e:hm ehm (0.4) de kamer NAAST
	..	
DutFollower [v]	de kamer met de prullenbakken↑ (0.9) eh die is aan je linker hand↑ (1.1)	
Noise [v]		

Fase 5: Afsluiten

Bij het vijfde taalhandelingspatroon wordt de conversatie afgesloten. Een van de twee sprekers trekt een conclusie waarop de ander kan reageren met een evaluatie of een acceptatie van de conclusie. Bij een evaluatie reageert de eerste spreker nog een keer voor het gesprek uiteindelijk echt af te ronden.

	..	154 [10:12.1]	155 [10:16.1]	156 [10:18.1]
Gerfollower [v]		Woop		((lacht))
DutGuide [v]		I hope↑ we are in the same room↑ now↓		
experimenter [v]	(.) really↑ good job↓ (0.9)			((lacht))

4.2.4 Taalvaardigheid

De taalvaardigheid van de participanten van de geanalyseerde data liep sterk uiteen, van de laagste score 12.8 tot de hoogste 90.3. Hierbij zijn alleen de C-testen genomen die relevant waren voor het gesprek en de code-switch. Om aan te geven wat een hoge en wat een lage taalvaardigheid is, is de volgende verdeling gemaakt. 65.2 is de gemiddelde score, alles onder de 65 wordt als onder gemiddeld beschouwd. Dit geldt voor 7 van de 17 uitingen. Van 65 tot 75 wordt gezien als een gemiddeld/goede taalvaardigheid, dit geldt slechts voor twee uitingen. Boven de 75 wordt beschouwd als hoge taalvaardigheid en dit geldt voor 8 van de 17 uitingen. De boxplot waarin dit gevisualiseerd is, kan gevonden worden in bijlage M.

5. Analyse

In dit hoofdstuk wordt de daadwerkelijke analyse van de data verder uitgewerkt. Hiervoor zijn er 35 gesprekken geanalyseerd op code-switching, waarvan er een aantal afgevallen zijn omdat hier geen code-switching in voorkwam. Uiteindelijk zijn er 25 uitingen met code-switching gevonden en hiervan zijn er 17 uitingen geselecteerd om verder te analyseren. De redenen voor deze selectie zijn terug te vinden in de tabel in bijlage C en hoofdstuk 5.4. Deze uitingen zijn vervolgens gecategoriseerd in de fases van het taalhandelingspatroon “Samen de weg vinden” en de taalhandeling die zij vervullen binnen dit patroon. Daarnaast is gekeken of de uitingen met code-switching kunnen worden ondergebracht in de functies die Auer (1988) voorstelde en die eerder in dit onderzoek zijn genoemd. Omdat er vooral uitingen zijn gevonden in fase 2 (orientation of the map) en fase 3 (giving instructions) (20 van de 25) van het taalhandelingspatroon zal alleen hier naar worden gekeken.

5.1 Sorteren in fases binnen het taalhandelingspatroon

De uitingen van code-switching zijn gesorteerd in taalhandelingspatronen op basis van hun plaats in het gesprek en een interpretatie van wat gezegd werd. Dit is makkelijk te interpreteren, omdat men ziet of de gesprekspartners op dat moment in het gesprek opzoek zijn naar punt A of punt B. Dit kan onder andere geconcludeerd worden uit het feit wie (de *guide* of de *follower*) er vertelt waar hij/zij zich bevindt of dat er instructies worden gegeven door de *guide* of de *follower*.

5.2 Categoriseren in taalhandelingen

De categorisering in taalhandelingen kwam als volgt tot stand: eerst werd gekeken wie de vorm van code-switching gebruikte, de *guide* of de *follower*. Hiermee kon al de helft van het taalhandelingspatroon worden afgestreept. Vervolgens werd gekeken welke taalhandeling het beste paste bij wat de spreker wilde zeggen. Stelde hij een vraag of keurde hij iets goed of af? Om hier een antwoord op te vinden moet antwoord worden gevonden op de vraag: wat doe je met een bepaalde uiting? Welke handeling komt ermee tot stand?

5.3 Functie van code-switching

Om de functie van de code-switch te achterhalen werd het rijtje van Auer (1988) gebruikt. Komt de functie van de uiting in dit rijtje voor? En zo ja, hoe kan worden gezien dat deze uiting ook echt deze functie had? Aan het rijtje met functies van code-switching die Auer (1988) in zijn artikel voorstelde zijn in dit onderzoek extra functies toegevoegd. Meerdere keren kwam het voor dat de spreker code-switchte als hij/zij tegen zichzelf praatte of hardop nadacht. Dit heeft verder geen functie die voorkomt in Auers artikel. De enige reden is wellicht het opvullen van stiltes en zo geeft de spreker zichzelf tijd om na te denken over de taak. Verder is de functie ‘de ander helpen’ toegevoegd omdat er geen functie was waarmee dit toch belangrijke doel kon worden bereikt. Hoewel de functie ‘aangeven van onbegrip’ wel werd genoemd door Auer (1988) was er geen manier om ‘aangeven van begrip’ te categoriseren. Deze functie is daarom ook toegevoegd aan het lijstje. Ook kwam het verscheidene keren voor dat het leek of participanten vergeten waren dat ze hun eigen moedertaal moesten spreken voor het LaRa-gesprek. Voor dit verschijnsel is de categorie “vergeten van LaRa” toegevoegd. Als laatste is er een categorie toegevoegd voor het verschijnsel waarbij de uitingen van de ene spreker letterlijk herhaald worden door de andere spreker zonder deze te vertalen of te herformuleren. In het vervolg worden deze gecategoriseerd als: ‘echoën’.

5.4 Redenen voor selectie uitingen

In de tabel in bijlage C zijn de redenen gegeven voor het kiezen van deze uitingen. Over het algemeen is geprobeerd een analyse te geven van zoveel mogelijk verschillende versies van code-switching. Van de 25 code-switches die gevonden zijn in de gesprekken zijn er 5 afgevallen omdat besloten is alleen naar fase 2 en 3 te kijken. Deze waren als volgt verdeeld over de fases: fase 1, één uiting met code-switching, fase 4, twee uitingen met code-switching, fase 5, één uiting met code-switching. Dan was er nog een code-switchuiting die niet binnen een fase te plaatsen viel. Deze kwam tot stand door een probleem met de verbinding van het Skype-gesprek. De andere drie uitingen die zijn afgevallen zijn wel vertegenwoordigd, omdat deze op dezelfde manier, dezelfde functie uitdroegen als een van de uitingen die wel geanalyseerd zijn. Zoals uit het vervolg van deze analyse zal blijken komen sommige functies vaker voor dan andere, al dan niet in een andere vorm. Daartegenover staan de erg speciale gevallen die slechts één keer voorkomen maar wel interessant zijn om te analyseren. Daarnaast is het bij het selecteren van de uitingen van belang geweest om functies bij zowel ELF- als LaRa-gesprekken te analyseren zodat hier een vergelijking tussen kan worden gemaakt.

In tabel 1 zijn alle code-switchuitingen weergegeven en de relevante informatie bij deze uitingen. De taalmodus en de persoon die code-switcht en de taal van het gesprek ten opzicht van de taal waarnaar wordt geswitcht zijn van belang voor de analyse. De c-testscores voor de relevante taal zijn toegevoegd, dus Engels in een ELF-gesprek en de niet-moedertaal in de LaRa-gesprekken. De fases komen overeen met de taalhandelingspatronen en de taalhandelingen met de stappen binnen deze patronen (terug te vinden in bijlage A en hoofdstuk 4.2.3). De functies zijn afkomstig uit de code-switchfuncties van Auer (1988) en de functies die voor dit onderzoek zijn toegevoegd.

Tabel 1: Overzicht Code-switchuitingen

CS	Modus	Persoon	Van taal → taal	C-test	Fase	Taalhandeling	Functie
1	LaRa	GerGuide	DU→NL	68.4	2	Non-acceptance	Echoën
2	LaRa	GerGuide	DU→NL	85.4	2	Query	Aangeven van onbegrip
3	LaRa	GerGuide	DU→NL	85.4	2	Alternative identification	Vergeet LaRa
4	LaRa	GerFollower	DU→NL	12.8	2	Non-acceptance	Gebrek aan taalvaardigheid/aangeven van onbegrip
5	LaRa	GerFollower	DU→NL	12.8	2	Query (officieel niet mogelijk)	Aangeven van onbegrip/echoën
6	LaRa	GerFollower	DU→NL	90.3	2	Acceptance	Hardop denken/aangeven van begrip
7	ELF	DutFollower	ENG→NL	44.7	2	Identification	Gebrek aan taalvaardigheid
8	ELF	DutFollower	ENG→NL	54.8	3	Plan	Gebrek aan taalvaardigheid
9	ELF	DutGuide	ENG→NL	58.9	3	Instructions	Sequential contrast
10	LaRa	GerGuide	DU→NL	85.4	3	Negative judgement	Vergeet LaRa
11	ELF	GerGuide	ENG→NL?	ENG 82.1 NL	3	Instructions	Gebrek aan taalvaardigheid Engels, in combi met

				92.4			hoge taalvaardigheid NL = ander helpen
12	LaRa	GerGuide	DU→ENG	38.9	3	Instructions	De ander helpen
13	LaRa	GerFollower	DU→NL	75.7	3	Acceptance	??
14	LaRa	GerGuide	DU→NL	90.3	3	Exothese	Hardop nadenken
15	LaRa	GerGuide	DU→NL	90.3	3	Positive judgement	Echoën
16	ELF	DutFollower	ENG→NL	44.7	3	Non-acceptance	Gebrek aan taalvaardigheid
17	ELF	GerGuide	ENG→DU	82.4	3	Instructions	Gebrek aan taalvaardigheid

Uit deze tabel kan worden opgemaakt dat in de meerderheid van de geanalyseerde data de Duitse participanten gebruik maakten van code-switching. Ook kan afgelezen worden dat er zowel in ELF als in LaRa-gesprekken gebruik gemaakt wordt van code-switching, maar meer bij LaRa. Daarnaast komt code-switching voor bij participanten met zowel een lage als een hoge taalvaardigheid en zowel in de rol van *guide* als van *follower*. Wanneer we naar de taalhandelingen kijken waarin de code-switches voorkomen kan worden gezien dat er hier geen overduidelijke lijn in te vinden is. Wellicht wordt dit duidelijker wanneer er meer data wordt geanalyseerd.

5.5 De analyse per functie

Hieronder volgt de daadwerkelijke analyse waarbij de functies van de geselecteerde uitingen verder worden uitgelegd.

5.5.1 Gebrek aan taalvaardigheid in verschillende vormen

Een functie van code-switching die zes keer voorkomt in de data is gebrek aan taalvaardigheid. Wat interessant is om te zien, is dat er op andere manieren wordt omgegaan met dit probleem en dat deze functie op verschillende manieren vorm krijgt in de interactie. Gebrek aan taalvaardigheid komt voor in code-switch uitingen: CS4, CS7, CS8, CS11, CS16 en CS17. Ten eerste kan er miscommunicatie ontstaan doordat de persoon geen verband legt tussen de uitingen van hetzelfde woord in een andere taal, zoals te zien is in fragment 1 van CS4:

Fragment 1:

		3 [00:25.5]	4 [00:28.7]	5 [00:31.9]
DutGuide [v]	kijken hoor↑ (0.8)	E:hm (2.5)	Dus een ruimte met een Tafel erin? (1.1)	
GerFollower [v]				E:hm
				6 [00:39.2]
DutGuide [v]				Hm oke↑
GerFollower [v]	nei:n↑ (0.6)	keine Tafel↑ darin (1.2)	nur ein Tisch und Stuhle. (0.4)	

Uit deze uiting blijkt dat de Duitse spreker geen connectie legt tussen het Nederlandse woord *tafel* en het Duitse woord *Tisch*. Dit kan worden geconcludeerd uit het feit dat *tafel* in haar uitspraak wordt ontkend en wordt vervangen door “*nur ein Tisch und Stuhle*”. Deze code-switch zou eigenlijk ook geplaatst kunnen worden bij de functie *echoën* en bij het aangeven van onbegrip. Hoewel ze door het woord ‘tafel’ te herhalen niet bewust is dat ze het niet begrijpt, maakt dit het voor de gesprekspartner wel duidelijk.

CS11 is een interessant geval, waarin sprake is van het belang van de Nederlandse taalvaardigheid van een Duitser in een ELF-gesprek. Dit is in eerste instantie niet vanzelfsprekend, maar wordt duidelijker aan de hand van fragment 2:

Fragment 2

	..	22 [00:44.5]23 [00:44.6]
DutFollower		hmhm
GerGuide	eh end up as a at a cross point (1.0)	eh and then you (()) okay you don't go
	..	24 [00:45.7] 25 [00:45.8]
DutFollower		yep
GerGuide	right nor left you just go STRAIGHT (0.4)	un til you reach another cross
	..	26 [00:46.0]27 [00:46.1]
DutFollower		yeah
GerGuide	point (0.8)	cross i don't know what it's called in english (0.5) ehm there ↑

Het woord 'cross point' is een vanzelfsprekende leenvertaling van het Nederlandse 'kruispunt', wat het echter verwarrend maakt is dat dit geuit wordt door de Duitse participant waarvoor het equivalent 'Kreuzung' geldt. Om er achter te komen hoe dit mogelijk is kan er gekeken worden naar de c-testscores van deze participant. Daaruit blijkt dat zijn Nederlandse taalvaardigheid (92.4) hoger is dan zijn Engelse taalvaardigheid (82.1). Deze hoge taalvaardigheid in het Nederlands verklaart de leenvertaling. In de rest van het gesprek blijft dit woord gehandhaafd. Men zou kunnen zeggen dat deze leenvertaling uit het Nederlands is gehaald om de Nederlandse spreker te helpen omdat voor elke Nederlander duidelijk is wat wordt bedoeld met 'cross point'.

CS7, CS8, CS16 en CS17 worden hier slechts kort besproken om te laten zien dat er nog meer verschillende manieren zijn waarop gebrek aan taalvaardigheid via code-switching naar voren kan komen. Verdere informatie is te vinden in bijlage B.

CS7 is een zin met een Nederlands lidwoord voor een Engels zelfstandig naamwoord. Hier is waarschijnlijk sprake van onbewuste code-switching.

In CS8 wordt in een ELF-gesprek een Nederlands/Engelse *cognate* gebruikt met een Nederlandse uitspraak. Door een woord te gebruiken dat ongeveer hetzelfde is in het Engels en het Nederlands wordt de Nederlander toch begrepen.

CS16 en CS17 zijn beide situaties waarin de spreker een woord niet weet in het Engels. Zij gebruiken dan het Nederlandse of Duitse woord in de hoop dat dit toch begrepen wordt.

De meeste gevallen van code-switching door gebrek aan taalvaardigheid komen voor in ELF-gesprekken (5 van de 6). Dit lijkt ook vanzelfsprekend omdat in LaRa-gesprekken de participanten in hun eigen moedertaal spreken. Het laat ook zien hoe ELF creativiteit met het Engels toelaat en hoe dit helpt om tot succesvolle communicatie te komen.

5.5.2 Echoën

Echoën kan misschien niet zo zeer als functie, dan wel als een verschijnsel worden gezien. Het is echter zo dat deze vorm van code-switching regelmatig voorkomt. Code-switching als echo ofwel, het herhalen van een uiting van de ander zonder de taal aan te passen, komt binnen de onderzochte data alleen voor in LaRa-gesprekken. Deze vorm is echter ook mogelijk in gesprekken waar dit niet het geval is, maar dan moet de ene spreker al geswitcht hebben en moet de andere spreker deze code-switch overnemen (Gumperz, 1982). Dit is wel een methode die gebruikt wordt om *common ground* te creëren. In de geanalyseerde data kwam echoën voor in CS1 en CS15. De uiting van CS15 is te zien in fragment 4:

Fragment 4

	124 [07:22.6]	125 [07:28.4]	126 [07:29.5]
GerGuide [v]	südlich laufen↑ (1.1)		Ja: an südliche↑ Richtung laufen↓ (0.6)
DutFollower [v]		W A A R ? (0 . 8)	
	127 [07:31.8]	128 [07:33.2]	129 [07:33.8] 130 [07:36.2]
GerGuide [v]		Ja (.) rechtdoor/ nach/nach unteren↓ (0.7)	
DutFollower [v]	Ja dus rechtdoor? (0.6)	Of wat?	Ja ja ja

In het fragment is te zien hoe de Duitser in het Nederlands herhaalt wat de Nederlander daarvoor heeft gezegd voordat hij zich weer herstelt en verder gaat in het Duits. De functie van deze uiting kan zijn om aan te geven dat ze elkaar begrijpen na een moment van verwarring. Het kan echter ook zo zijn dat deze spreker is vergeten dat hij slechts Duits behoort te spreken in dit experiment. Deze mogelijkheid wordt later uitgebreider behandeld. De achterliggende reden voor echoën is waarschijnlijk dat de uitingen van de spreker nog vers in het werkgeheugen van de luisteraar zitten (Heredia, 2001). Het is dus meer een onbewust principe dan een bewuste code-switch om wederzijds begrip te bereiken.

Aangeven van onbegrip en echoën

Aangeven van onbegrip en echoën gaan vaak samen. Zo wordt het woord dat niet begrepen wordt op een vragende manier herhaald. Dit laat zien dat sommige code-switchuitingen meerdere functies hebben zoals CS4 al heeft laten zien. De combinatie van aangeven van onbegrip en echoën komt onder andere voor in CS2 en CS5. Een voorbeeld is te zien in fragment 5:

Fragment 5

	75 [05:54.9]	76 [06:01.1]
DutGuide [v]	Kom je lang TWEE↑ (.) eh vierkante:↑ ruimtes↓ (2.2)	
GerFollower [v]		Vier↑ kanten↑? ((lacht))

Het lachen van de Duitser na het uitspreken van haar uiting laat haar ongemak zien. Ze begrijpt niet wat er wordt gezegd. In dit geval is het echter wel een bewust verschijnsel, door middel van een echo laat de luisteraar weten dat ze hetgene dat wordt gezegd niet begrepen heeft.

5.5.3 Vergeten van LaRa

In een van de LaRa-gesprekken leek het erop dat participant vergeten was dat ze in zijn eigen taal moest spreken voor dit experiment. Dit werd in de instructies echter heel duidelijk vermeld. Dit komt voor in de uitingen van een Duitse participant met een hoge taalvaardigheid (85.4) in het Nederlands. Omdat hij zo bekwaam is in het Nederlands en ook de input van de andere spreker in het Nederlands ontvangt spreekt hij soms gehele zinnen in het Nederlands voor hij zich herstelt en weer Duits spreekt. Dit kwam onder andere voor in CS3 en CS10 en is te zien in fragment 6:

Fragment 6

	199 [05:29.5]	200 [05:30.5]	201 [05:30.8]	202 [05:31.1]	203 [05:31.6]	204 [05:32.2]	205 [05:37.3]
GerGuide [v]			Ja				
DutFollower [v]	rechthoekige< kanto↑ ren(0.9)		Met groene stoelen erin↓ (0.5)			Eh rechts↑	
DutFollower [v]	daarvan zit een <klein vierkantje> en bij mij staat daar een telefoon↑ in en ik weet						

	206 [05:38.0]	207 [05:38.1]	208 [05:38.2]
GerGuide [v]	Oh daar staat een e:h(.) Telefon ik denk dat is een e:h een e:h een		
DutFollower [v]	niet of dat bij u er ook in↑ staat		
	209 [05:41.6]	210 [05:42.1]	
GerGuide [v]	kopieermachine		
DutFollower [v]	(0.4)	Oke↓	nou u heeft een andere plattegrond want wij/want dit
	211 [05:46.8]	212 [05:47.3]	213 [05:47.3]
GerGuide [v]	Aha		
DutFollower [v]	is blijkbaar een ou↑de plattegrond heb ik begrepen↑	(0.4)	En onder↑
	214 [05:47.9]	215 [05:52.4]	216 [05:52.8]
GerGuide [v]	Ja		
DutFollower [v]	(.) kopieerappar↑aat (0.3)	Daaronder↑	zit ook een vierkant kantoortje↑ (0.4)
	220 [05:55.1]	221 [05:56.8]	222 [05:57.1]
GerGuide [v]	Ja		
DutFollower [v]	Met de deur RECHTS bovenin soort van↑	(0.5)	En daar↑ ben ik
	228 [05:59.5]	229 [06:00.0]	230 [06:01.3]
GerGuide [v]	A:ja	(1.3)	°Alles klar und hier müssen wir los↑° (1.1)
DutFollower [v]	°Ja ja° En daar staat dus		

In dit fragment is te zien hoe de Duitse participant hele zinnen in het Nederlands uit voordat hij weer overgaat in het Duits. De c-testscore van deze proefpersoon kan licht werpen op hoe dit mogelijk is. Zijn hoge c-testscore van 85.4 procent wijst erop dat zijn Nederlandse niveau hoger is dan alleen receptief. Hierdoor is het voor hem mogelijk om ook gehele Nederlandse zinnen te gebruiken, hier is echter geen extra reden voor behalve dat hij wellicht vergeten is dat hij Duits behoort te spreken.

5.5.4 Hardop nadenken als nieuwe functie

Gedurende de analyse zijn er verschillende situaties gevonden waarbij een spreker hardop tegen zichzelf praat in een taal die niet zijn eigen moedertaal is. Dit is een interessant principe en daarom is er voor dit onderzoek een nieuwe functie gedefinieerd. Dit kwam voor bij code-switchingen: CS6 en CS14. Deze code-switches komen uit hetzelfde gesprek en worden door dezelfde persoon geuit. Het ging hierbij om de Duitse participant die in het Nederlands nadacht. Dit betekent dat de Nederlandse taalvaardigheid van deze Duitse spreker zo hoog is dat zij ook in het Nederlands denkt. Dit wordt onderbouwd door haar c-test score voor Nederlands waarbij ze 90.3 procent goed scoorde. Uit haar enquête blijkt ook dat zij gedurende geruime tijd in Nederland woont en studeert. In fragment 3 is de uiting te zien:

Fragment 3:

	73 [04:20.8]	
GerGuide [v]	°Ok dann musst du darauf° (0.8) ja dann muss ich jetzt eben kucken (0.5)	
	74 [04:26.8]	75 [04:27.9]
GerGuide [v]	wie ich dich zu MIR bringen kann. (0.4)	E:h kijken te te te (4.8) ok
DutFollower [v]	Ja↓ (0.9)	
Noise [v]	((Gesuis))	

	..
GerGuide [v]	(0.4) e:h even t/ik moet e/ ich/ich muss eben zeichnen dann kann ich dich da

	..	76 [04:41.0]	77 [04:52.6]	78 [05:03.9]	79 [05:04.9]
GerGuide [v]	hin leiten↓ (0.5)((Zucht))	O:h nee↓ (10.4)	Ok (1.2)	wenn du aus der Tur↑	
DutFollower [v]	Ja (11.4)			Ja.	
Noise [v]	((Gesuis))	((Gesuis))			

In dit fragment is te zien dat de functie van het hardop nadenken vooral is om geen stilte te laten vallen terwijl ze nadenkt over hoe ze de taak moet aanpakken. Een ander kenmerk dat daarop duidt is het ritmische “te, te ,te”, dit is ook opvulling van de stilte. Wanneer ze weer overgaat van denken naar communiceren moet ze een paar keer herstellen om weer naar het Duits te switchen. Ook de uiting “Oh nee” is in principe aan zichzelf gericht in plaats van aan haar gesprekspartner, hier switcht ze ook weer naar het Nederlands wanneer ze ziet dat haar gedachten over de route nog niet kloppen. “Oh nee” kan niet slaan op de uiting die ze daarvoor gebruikte, ten eerste omdat hier niets fout aan is, ten tweede omdat er veel tijd zit tussen de uiting van de zin en de uiting “Oh nee”. Waarschijnlijk heeft ze iets fout getekend op de kaart en zegt ze daarom “Oh nee”. Deze code-switch is dus meer op de situatie gericht dan op de conversatie. Deze vorm van code-switching staat in logisch verband met de taalhandeling *exotheses* waarbij het mentale plan van de spreker expliciet wordt gemaakt.

5.5.5 Sequential contrast

De functie ‘*sequential contrast*’ uit Auer (1988) komt maar één keer voor in onze data en overlapt wellicht gedeeltelijk met de nieuwe functie ‘hardop denken’. In CS9 is er echter, duidelijker dan bij de andere, sprake van een herstel of kantopmerking waarin wordt geswitcht, zoals te zien is in fragment 7:

Fragment 7:

DutGuide [v]	go to the <left>↑ (1.7) there >ik bedoel< there are no (0.2) other possibilities so you need to go left↑ is/s
---------------------	---

In dit ELF-gesprek herstelt de Nederlander zich in het Nederlands. Dit zou misschien zelfs onbewust kunnen zijn omdat het verder geen functie heeft voor het gesprek. Het zou ook, zoals we gezien hebben bij het ‘hardop nadenken’, een opvulling kunnen zijn om zichzelf meer nadenktijd te geven. Dit lijkt echter minder voor de hand liggend omdat het snel wordt uitgesproken en omdat er geen pauze of herstel voorkomt voor of na de code-switch.

5.5.6 Speciale gevallen

In de analyse van de data komen er ook enkele gevallen voor die niet goed te categoriseren zijn of die op een andere manier speciaal zijn. Zo bleek uit de theorie van Hulmbauer (2014) dat in LaRa-gesprekken alleen kan worden geswitcht naar de moedertaal van de gesprekspartner en niet naar een taal die nog niet in het gesprek voor kwam. Dit wordt echter weerlegd door CS12 waar een Duitser binnen een LaRa-gesprek switcht naar het Engels (zie fragment 8).

Fragment 8

	..	64 [03:23.5]	65 [03:24.4]	66 [03:26.7]
DutFollower		Ja		Oké↑ (1.3) ja↓
GerGuide	Kreuzung	und dann wieder >links< nach SÜDEN↓		

	67 [03:30.0]68 [03:32.0]69 [03:34.1]70 [03:34.5]	71 [03:36.5]
DutFollower	en	Ja ((lacht))
GerGuide	O:k↑ay(2.2)	Jetzt haben wir ein dead end ((lacht))
	72 [03:37.2] 73 [03:38.4]	74 [03:39.3] 75 [03:40.4]76 [03:42.0]
DutFollower	((lacht))Ik heb een pijn! ((lacht))	(1.5)
GerGuide	((lacht))Gut das heißt wir wissen beide wo du bist(1.5)	E:h wie °umgehe

De functie van deze code-switch lijkt te zijn dat de Duitse spreker zijn Nederlandse gesprekspartner wil helpen met een woord dat hij zeker begrijpt. Gebrek aan taalvaardigheid is hier niet vanzelfsprekend omdat de participant zijn eigen moedertaal spreekt.

Een ander speciaal geval is CS13 waar een verduitsing van een Nederlands woord wordt geuit door een van de Duitse participanten. Zoals te zien is in fragment 9:

Fragment 9

	132 [03:06.8]133 [03:08.2]	134 [03:09.2*] 135 [03:09.8*]
DutGuide	peer↑ n/een kamer met een peer↑(1.3)	En daar moet je boven/daar moet je
GerFollower		(( ))
	136 [03:11.5]137 [03:12.4]	
DutGuide	bovenlangs lopen↓	
GerFollower	(0.8)	Oke >ja ja ja ok↑ ich glaub ich schnap/ich glaub ich
	138 [03:16.7]139 [03:17.2]	
GerFollower	verstehe es< ich kann hier nämlich nach o:ben↑ (0.5)	Und dann nach (0.6)

De participant verduitsst hier het Nederlandse woord 'snappen' en herstelt zich vervolgens in het correcte Duitse equivalent. Wat interessant is, is dat het woord snappen eerder in dit gesprek niet is voorgekomen, anders had het echoën kunnen zijn. De Duitser gebruikt hier echt haar eigen kennis van het Nederlands. Hoe een Nederlands woord met een Duitse uitspraak in een Duitse zin terecht komt is echter wel bijzonder. Door de hoge taalvaardigheid van de spreker (75.7) is het waarschijnlijk dat de spreker hier in de war raakte door de LaRa-modus van het gesprek.

6. Conclusie

In dit hoofdstuk zullen conclusies worden getrokken aan de hand van de analyse van dit verkennende onderzoek. Er zal hierbij antwoord gegeven worden op de vraag: Welke functie heeft code-switching binnen het taalhandelingspatroon “Samen de weg vinden” in ELF- en LaRa-gesprekken? Dit zal gebeuren aan de hand van de deelvragen.

6.1 *Per fase*

In deze alinea wordt de vraag: “Bij welke taalhandelingen in het taalhandelingspatroon komt code-switching voor?” beantwoord. Ten eerste is bij de selectie van fragmenten vóór de analyse al geconcludeerd dat uitingen met code-switching vooral voorkomen in de taalhandelingspatronen van fase 2 en 3. Aan de hand van deze conclusie zijn de uitingen ook al geselecteerd. In Bahtina’s (2013b) onderzoek voegt zij de fases samen. Zij maakt onderscheid tussen uitingen vóór het vinden van punt A en na het vinden van punt A. Haar onderzoek gaat over meta-communicative devices (MCD’s). Deze zijn net als code-switching een vorm van alignment-strategieën. Dit zou kunnen betekenen dat alignment strategieën inderdaad vooral voorkomen in fases waarin wederzijds begrip moet worden gecreëerd door middel van instructie. Daarnaast is het opvallend dat in fase twee slechts een van de zeven uitingen afkomstig was uit een ELF-gesprek. In fase 3 was de verdeling gelijk (5 ELF, 5 LaRa). Dit zou betekenen dat er bij ELF-gesprekken meer onduidelijkheid is bij het instrueren over de weg dan bij het uitleggen van punt A. Over het algemeen lijkt er geen patroon te zijn in welke taalhandeling binnen deze fases code-switching voorkomt. Dit zou kunnen betekenen dat code-switching niet verbonden is met een bepaalde taalhandeling, maar eerder met de fases van het taalhandelingspatroon. Sánchez (1983 in Muñoa Barredo, 1997) zag in haar onderzoek over ‘Chicano discourse’ echter wel een relatie tussen taalhandelingen en code-switching. Zij noemt: “speech acts (challenge, request, agreement) and different styles (evaluative versus narrative)” als elementen die een trigger zijn voor code-switching (Muñoa Barredo, 1997, p. 530). Opvallend is hier dat zowel de stijlen als de taalhandelingen overlappen met die in dit onderzoek. Dit zou betekenen dat bij een grotere hoeveelheid data wellicht wel een patroon kan worden gevonden.

6.2 *Per taalmodus*

Hier wordt gekeken naar de verschillen in code-switchuitingen bij ELF- en LaRa-gesprekken. Het is opvallend dat in ELF-gesprekken de meeste uitingen met code-switching worden geuit door de Nederlandse participanten (4 van de 6), terwijl bij LaRa-gesprekken alle code-switchuitingen afkomstig waren van Duitse participanten (11 van de 11). Dit zou te verklaren kunnen zijn aan de hand van de taalvaardigheid van de participanten. De Nederlandse participanten die switchten in de ELF-gesprekken hadden allen een taalvaardigheid onder de 60 procent. Dit is een onder gemiddelde score, waardoor gebrek aan taalvaardigheid als reden van de code-switch kan worden gezien. De Duitse personen die code-switchten in ELF hadden allebei een hoge taalvaardigheid (>80). Bij een van deze switches was het zowel het geval dat de code-switch gebruikt werd om de ander te helpen als dat de spreker het woord niet kende. Code-switching werd in LaRa-gesprekken zowel gebruikt door participanten met een hoge als een lage taalvaardigheid.

6.3 *De functies*

Welke functies hebben de uitingen met code-switching in de verschillende fases? Zoals uit de analyse naar voren is gekomen zijn er veel verschillende functies van code-switching. Het is interessant om te zien op hoeveel verschillende manieren een functie zoals ‘gebrek aan taalvaardigheid’ vorm kan

krijgen in een gesprek. De manier waarop wordt omgegaan met dit gat in iemands taalkennis kan de loop van een gesprek beïnvloeden. De achterliggende redenen om te code-switchen zijn dus verspreid over interne (participant-related) en externe (discourse-related /situational) factoren. Dit bleek ook al uit de theorie, waar door verschillende onderzoekers systemen zijn ontwikkeld om functies van code-switching te categoriseren (Gumperz, 1982, Auer, 1988). Ook is duidelijk geworden dat één code-switchuiting meerdere functies kan hebben. Een categorisering in functies is nuttig omdat code-switchuitingen zo beter kunnen worden geanalyseerd, het helpt bij het interpreteren van de uiting (Gumperz, 1982, p.82). Er moet echter bij worden stilgestaan dat enkel een lijst met functies geen beeld kan schetsen over de interpretatie van de uiting. Hiervoor zijn andere elementen nodig, zoals achtergrondinformatie over de sprekers taalvaardigheid, afkomst, blootstelling en meningen, die in dit onderzoek door middel van de enquête en de c-test zijn onderzocht.

6.4 Code-switchtaal

In deze alinea wordt de deelvraag 'tussen welke talen wordt er geswitcht?' beantwoord. De grootste hoeveelheid van de geanalyseerde uitingen switchte naar het Nederlands (15 van de 17). Van deze 15 uitingen met een switch naar het Nederlands werden er 10 vanuit het Duits geswitcht. Bij de andere 5 switchte de proefpersonen van het Engels naar het Nederlands. Deze trend om naar het Nederlands te switchen komt voort uit het feit dat in de ELF-gesprekken het de Nederlanders waren die naar hun eigen moedertaal switchten. In de LaRa-gesprekken werden ofwel de uitingen van de Nederlander door de Duitser herhaald om onbegrip aan te tonen, ofwel werden de code-switches geuit door Duitse participanten met een hoge taalvaardigheid. De twee uitingen waarin niet naar het Nederlands geswitcht werd, waren een ELF-gesprek waar naar het Duits werd geswitcht, en een LaRa-gesprek waarbij uit het Duits naar het Engels werd geswitcht.

Deze laatste switch is bijzonder omdat Hulmbauer (2014) in haar artikel veronderstelt dat er in LaRa-gesprekken alleen geswitcht kan worden naar talen die al in het gesprek aanwezig zijn ofwel de moedertalen van de gesprekspartners. In CS12 gebruikt de Duitse participant een Engels woord in zijn Nederlands-Duitse LaRa-gesprek. De functie van deze uiting is waarschijnlijk om een *common ground* te creëren en de ander te helpen bij een uiting waarvan de Duitse participant inschat dat die tot miscommunicatie zou kunnen leiden. Het is dus wel mogelijk om in een LaRa-gesprek naar een taal te switchen die niet al in het gesprek voorkomt.

6.5 Taalvaardigheid

Hoewel het onderwerp taalvaardigheid hier boven al aan bod is gekomen is het in kader van de theorie belangrijk om hier nog een keer naar te kijken. Daarmee kan namelijk de vraag beantwoordt worden: "Bestaat er een relatie tussen code-switching en het taalvaardigheidsniveau?" In Bahtina's (2013a) artikel over code-switching in LaRa-gesprekken komt naar voren dat code-switching vooral voorkomt in situaties van potentiële miscommunicatie bij gesprekspartners met een lage taalvaardigheid. In dit onderzoek lijkt dit echter niet het geval te zijn. Bij de geanalyseerde code-switchuitingen in LaRa-gesprekken waren er acht met een bovengemiddelde score van 65 procent of hoger. De andere drie uitingen hadden scores onder de 40 procent. Vanuit dit onderzoek zou je dus kunnen concluderen dat juist een hoge taalvaardigheid een marker is voor code-switching. Dit zou overeenkomen met de conclusie uit het onderzoek van Aguirre (1985, in Becker 2001), waarbij een hoge taalvaardigheid een vereiste is voor het gebruik van code-switching. Het zou zo kunnen zijn dat er een verschil bestaat tussen ELF- en LaRa-gesprekken. In ELF-gesprekken werden de code-

switchelingen zoals we in de alinea over de taalmodus hebben gezien, wel vooral geuit door mensen met een lage taalvaardigheid (4 van de 6). Omdat de andere twee participanten binnen de ELF-gesprekken juist een hoge taalvaardigheid hadden zou je ook kunnen beargumenteren dat er geen relatie is. In zowel ELF- als LaRa-gesprekken kwamen hoge en lage taalvaardigheden voor en al deze mensen maakten toch gebruik van code-switching. Becker's (2001) theorie dat er geen relatie is tussen taalvaardigheid en code-switching zou dus ook nog een optie zijn. Om dit verder te onderzoeken zou een grotere hoeveelheid data moeten worden onderzocht, met kwalitatieve onderzoeksmethoden.

7. Discussie en vervolg onderzoek

In dit hoofdstuk wordt het onderzoek afgesloten met een kanttekening bij bovenstaande conclusies. Het is van belang te onderstrepen dat dit slechts een verkennend onderzoek was. Enkele resultaten kwamen slechts één keer voor in de data, maar zijn wel interessant om verder te onderzoeken. Het aantal bekeken gesprekken en uitingen zijn beperkt waardoor het gevaarlijk is te generaliserend te zijn over dit verschijnsel. De conclusies geven echter wel verschillende inzichten die verder onderzocht zouden kunnen worden.

De taalhandelingshandelingspatronen waarop dit onderzoek is gebaseerd waren afkomstig uit Bahtina (2013b). Omdat het zwaartepunt van haar onderzoek ergens anders lag, werden de taalhandelingspatronen slechts minimaal onderbouwd en uitgelegd. Hierdoor moest er voor dit onderzoek een eigen interpretatie aan worden gegeven.

Een ander punt waarbij in dit onderzoek rekening mee gehouden moet worden is dat het materiaal niet volledig correct was toen de participanten dit invulden. Er stond een fout in de enquête en ondanks dat de vraag nog steeds duidelijk was, kan het zijn dat participanten hier anders zouden hebben geantwoord als de vraag wel correct was gesteld. Ook stonden er fouten in de c-testen waardoor participanten punten zijn misgelopen. We hebben geprobeerd dit op te lossen door de te behalen punten af te trekken van het geheel vóór het percentagepunt werd berekend. Hier kan echter ook een lichte afwijking in de taalvaardigheidsscores door zijn veroorzaakt. Let bij het hergebruiken van dit materiaal dus op dat er wellicht nog verbeteringen moeten worden doorgevoerd.

In de conclusies die hiervoor besproken zijn, is al enkele keren verwezen naar mogelijke vervolgonderzoeken. Veel van deze onderzoeken zullen ook kwantitatief van aard kunnen zijn, zodat bijvoorbeeld zou kunnen worden weergegeven of code-switching inderdaad significant meer voorkomt in fase 2 en 3 van dit taalhandelingspatroon. Ook moet de relatie tussen taalvaardigheid en code-switching nog verder worden onderzocht.

De categorieën die voor dit onderzoek zijn toegevoegd aan het lijstje van functies van Auer (1988) kunnen wellicht weer gebruikt worden in volgende onderzoeken. Dit waren: 'hardop nadenken', 'de ander helpen', 'aangeven van begrip', 'vergeten van LaRa' en 'echoën'. Terugkijkend op de analyse zou gezegd kunnen worden dat 'vergeten van LaRa' en 'echoën' niet echt als bewuste functies van de code-switch gezien kunnen worden. Het zijn eerder onbewuste verschijnselen die desalniettemin bijdragen aan succesvolle communicatie. Ook bij 'hardop denken' kan er sprake zijn van situaties waarin dit onbewust gebeurt. De functie die er aan verbonden is, is tijdrekken om de spreker tijd te geven om over de taak na te denken. 'De ander helpen' en 'aangeven van begrip' zijn naar aanleiding van dit onderzoek handige functies die wellicht vaker gebruikt kunnen worden in categorisering van code-switch functies.

Bronnen

- Auer, P. (1988) A conversation analytic approach to code-switching and transfer. In: Heller, M. (Eds.) (1988) *Codeswitching: Anthropological and Sociolinguistic Perspectives*. Berlin: Mouton de Gruyter. 187-213
- Backus, A., Marácz, L. & Ten Thije J.D. (2011) A toolkit for multilingual communication in Europe: Dealing with linguistic diversity. In: Normann Jørgensen, J. (Eds.) (2011) *A Toolkit for Transnational Communication in Europe. Copenhagen studies in bilingualism* 64, 5-24
- Bahtina- Jantsikene, D. (2013a) Alignment in lingua receptiva: From automaticity toward monitored code-switching. *Esuka – Jeful*, 4(2), 51–77
- Bahtina-Jantsikene, D. (2013b) *Mind your languages: Lingua receptiva in Estonian-Russian conversations*. Universiteit Utrecht.
- Becker, R.R. (2001) Spanish-English code-switching in a bilingual academic context. *Reading horizons* 42(2), 99-115
- Blees, G.J., Mak, W.M. & Ten Thije, J.D. (2013) English as a lingua franca versus lingua receptiva in problem-solving conversations between Dutch and German students. *Applied Linguistics Review* 5(1), 173–193
- Garrod, S. & Anderson, A. (1987) Saying what you mean in dialogue: A study in conceptual and semantic co-ordination. *Cognition* (27), 181-218
- Gumperz, J.J. (1982) *Discourse strategies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Heredia, R.R. & Altarriba, J. (2001) Bilingual language mixing: Why do bilinguals code-switch? *Current Directions in Psychological Science*. 10(5), 164-168.
- Hulmbauer, C. (2014) A matter of reception: ELF and LaRa compared. University of Vienna.
- Jenkins, J. (2011) Accommodating (to) ELF in the international university. *Journal of Pragmatics*, 43, (4), 926-936
- Klimpfinger, T. (2007) 'Mind you, sometimes you have to mix': The role of code-switching in English as a lingua franca. *Vienna English Working Papers (VIEWZ)* 16(2), 36-61.
- Koole, T. & Ten Thije, J. (1994) Besluitvorming als plannen maken: Een voorstel voor een discourse-analytische benadering. In: Maes A. (Eds.) (1994) *Perspectieven in Taalbeheersingsonderzoek*. Dordrecht: Foris, 280-290.
- Lipski, J.M. (2005) Code-switching or borrowing? No sé so no puedo decir, you know? In: Sayahi, L. & Westmoreland, M. (Eds.) (2005) *Selected Proceedings of the Second Workshop on Spanish Sociolinguistics*. Somerville, MA: Cascadilla Proceedings Project. 1-15
- Milroy, L. & Muysken, P. (Eds.) (1995) *One speaker, two languages: Cross-disciplinary Perspectives on Code-switching*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Muñoa Barredo, I. (1997) Pragmatic functions of code-switching among Basque-Spanish bilinguals.

University of Illinois.

Myers-Scotton, C. & Ury, W. (1977) Bilingual strategies: The social functions of code-switching. In: Fishman, J.A. (Eds.) *International Journal of the Sociology of Language* (1977) Singles issue (13), 5-20.

Rehbein, J., Ten Thije, J.D. & Verschik, A. (2011) Lingua receptiva (LaRa): Remarks on the quintessence of receptive multilingualism. *International Journal of Bilingualism* 16(3), 248-264

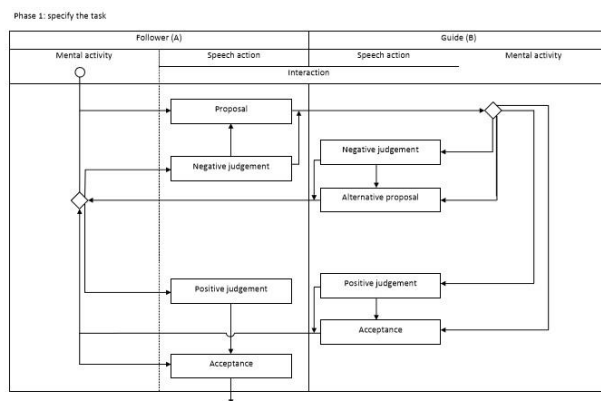
Saeed, J.I. (2009) *Semantics* (Third ed.). Malden, MA: Wiley-Blackwell

Sert, O. (2005) The functions of code switching in ELT classrooms. *The Internet 'Teachers of English as a Second Language' (TESL) Journal*. Hacettepe University.

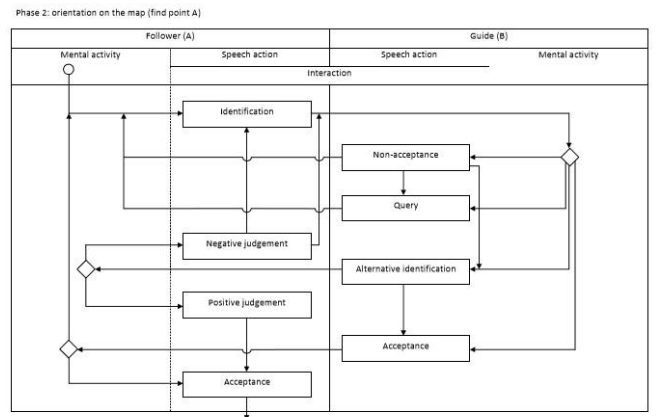
Bijlagen

Bijlage A- Taalhandelingspatronen

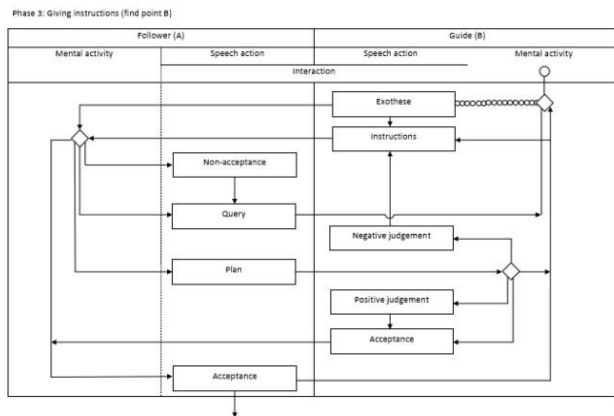
Fase 1: Het specificeren van de taak

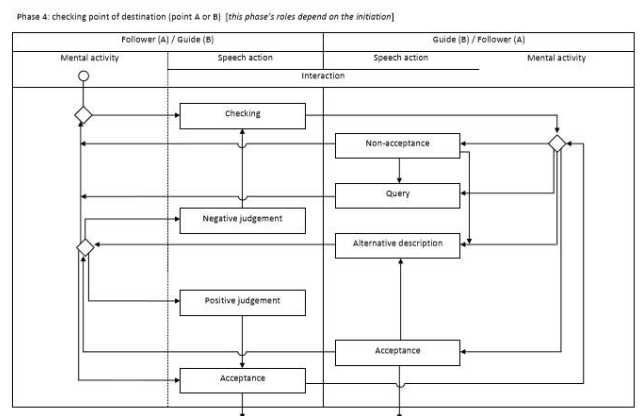
Fase 2: Oriënteren op de kaart (punt A vinden)

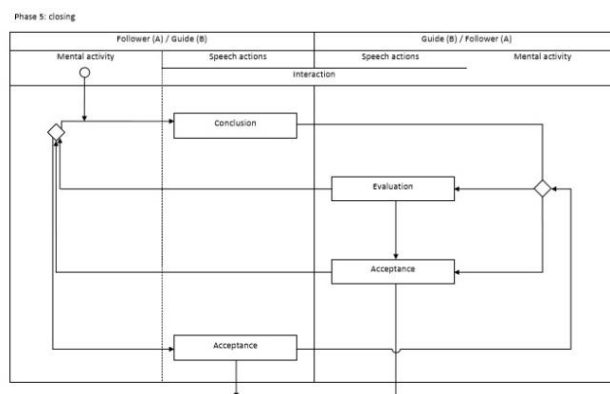
Fase 3: Instructies geven (punt B vinden)

Fase 4: Controleren punt A of B

Fase 5: Afsluiten

Bijlage B – Analyse materiaal

FASE 2

CS1

Gesprek 40 – LaRa – persoon: GerGuide - spreektaal: Duits– code-switchtaal: Nederlands

	62 [04:24.8]	63 [04:26.7]	64 [04:27.2]	65 [04:30.0]	66 [04:30.7]	67 [04:39.4]
DutFollower [v]	GROTE kamer klopt dat?	Dat niet?	Oke	Nee want		
GerGuide [v]	(0.5) Nee ((lacht))	(.) Nee klop/ EH nee stimmt nicht	(0.7) HM: (1.1)			

Fase 2 – taalhandeling: Non-acceptance

Functie: echoën, herhaling van wat eerder is gezegd.

CS2

Gesprek 41 – LaRa – persoon: GerGuide – Spreektaal: Duits – Code-switchtaal: Nederlands

	171 [05:04.4]	172 [05:05.1]	173 [05:05.4]	174 [05:05.7]	175 [05:07.7]	176 [05:08.2]	177 [05:08.3]
GerGuide [v]		Nein/nein ich si/n ein SIE:↑				Ich will jetzt	
DutFollower [v]	oke ↓ (0.7)	E:h	(0.5)			Oh <nee nee nee nee nee> ik zit BOVEN ik	
	178 [05:09.6]	179 [05:10.8]	180 [05:11.3]	181 [05:11.9]	182 [05:12.5]	183 [05:12.5]	184 [05:13.2]
GerGuide [v]	(0.5)	Bovenin ?				Von welke ((mailgeluid))	
DutFollower [v]	zit boven in ↓	(0.6)	*Ja ja°			ehm ehm (0.8)	Ik zit in het m/

Fase 2 – taalhandeling: Query

Functie: aangeven van onbegrip

CS3

Gesprek 41 - LaRa – persoon: GerGuide – Spreektaal: Duits – Code-switchtaal: Nederlands

	199 [05:29.5]	200 [05:30.5]	201 [05:30.8]	202 [05:31.1]	203 [05:31.6]	204 [05:32.2]	205 [05:37.3]
GerGuide [v]			Ja				
DutFollower [v]	rechthoekige< kanto↑ren (0.9)	Met groene stoelen erin ↓ (0.5)	Eh rechts↑				
Dutfollower [v]	daarvan zit een <klein vierkantje> en bij mij staat daar een telefoon ↑ in en ik weet						
	206 [05:38.0]	207 [05:38.1]	208 [05:38.2]				
GerGuide [v]	Oh daar staat een e:h (.)	Telefon ik denk dat is een e:h een e:h een					
DutFollower [v]	niet of dat bij u er ook in↑staat						
	209 [05:41.6]	210 [05:42.1]					
GerGuide [v]	kopieermachine						
DutFollower [v]	(0.4)	Oke ↓ nou u heeft een andere plattegrond want wij/want dit					

	211 [05:46.8]212 [05:47.3]213 [05:47.3]
GerGuide [v]	Aha
DutFollower [v]	is blijkbaar een ou↑de plattegrond heb ik begrepen↑ (0.4) En onder↑

GerGuide [v]	
DutFollower [v]	die/onder/bij mij is het dus een vierkantje met een telefoon erin en bij u is het een

	214 [05:47.9]215 [05:52.4]216 [05:52.8]217 [05:53.1]	218 [05:53.4]219 [05:54.7]
GerGuide [v]	Ja	
DutFollower [v]	(.) kopieerappar↑aat (0.3) Daaronder↑ zit ook een vierkant kantoortje↑ (0.4)	

	220 [05:55.1]221 [05:56.8]	222 [05:57.1]223 [05:57.5]224 [05:58.0]225 [05:58.2]226 [05:58.4]227 [05:58.7]
GerGuide [v]	Ja	Ja (0.8)
DutFollower [v]	Met de deur RECHTS bovenin soort van↑ (0.5)	En daar↑ ben ik

	228 [05:59.5]229 [06:00.0]230 [06:01.3]	231 [06:03.3]232 [06:04.5]233 [06:10.3]
GerGuide [v]	A:ja (1.3) °Alles klar und hier müssen wir los↑° (1.1)	°Ja ja°
DutFollower [v]		En daar staat dus

Fase 2 – taalhandeling: Alternative Identification

Functie: vergeet LaRa

CS4

Gesprek 90 – LaRa – persoon: *GerFollower* - Spreektaal: Duits – Code-switchtaal: Nederlands

	3 [00:25.5]	4 [00:28.7]	5 [00:31.9]
DutGuide [v]	kijken hoor↑ (0.8)	E:hm (2.5)	Dus een ruimte met een Tafel erin? (1.1)
GerFollower [v]			E:hm

	6 [00:39.2]
DutGuide [v]	Hm oke↑
GerFollower [v]	nei:n↑ (0.6) keine Tafel↑ darin (1.2) nur ein Tisch und Stuhle. (0.4)

Fase 2: - taalhandeling: non-acceptance

Functie: er wordt niet begrepen dat tafel en Tisch hetzelfde betekend.

CS5

Gesprek 90 – LaRa – persoon: *GerFollower* - Spreektaal: Duits – Code-switchtaal: Nederlands

	75 [05:54.9]	76 [06:01.1]
DutGuide [v]	Kom je lang TWEE↑ (.) eh vierkante:↑ ruimtes↓ (2.2)	
GerFollower [v]		Vier↑kanten↑? ((lacht))

Fase 2: - taalhandeling: Query (ondanks dat dit eigenlijk geen mogelijkheid is in taalhandelingspatroon.

Functie: aangeven van onbegrip: Wat is/wat bedoel je met vierkanten?

CS6

Gesprek 111 – LaRa – persoon: *GerFollower* - Spreektaal: Duits – Code-switchtaal: Nederlands

	..
GerGuide [v]	kannst du mei sagen ob du in dem Mitte (1.3) (( )) bist (.) oder mehr re:chts ( )
DutFollower [v]	
Noise [v]	

	..	40 [02:32.8]41 [02:37.9]	42 [02:39.6] 43 [02:40.3]
GerGuide [v]	oder mehr l:i:nks. (1.1)		Ja. (0.4)
DutFollower [v]		Ik ben in het MIDDEN (0.5)	En dan aan de
Noise [v]			

	..	44 [02:42.7]	45 [02:47.0]
GerGuide [v]		°Aan de bovenzijden° e:h eh (.) ja↓ (1.2) e:h	
DutFollower [v]	boven↑ zijden↓ (0.8)		Het is een

Fase 2: - taalhandeling: acceptance

Functie: nadenkende herhaling, meer hardop tegen zichzelf...

CS7

Gesprek 83 –ELF – *Dutfollower* – spreektaal: Engels –Code-switchtaal: Nederlands

	..	23 [01:11.4]
DutFollower [v]		°Yes yes° yes↑ I am in een a een square
GerGuide [v]	complete lost right now ((lacht)) (.)	

	..	24 [01:14.7]	25 [01:15.8]
DutFollower [v]	room. (0.6) My room is square.		
GerGuide [v]		In a square room where is like You have a square on the right	

Fase 2: - taalhandeling: identification

Functie: gebrek aan taalvaardigheid

Uitleg: In CS7 wordt een Nederlands lidwoord gebruikt voor een Engels zelfstandig naamwoord. Deze vorm van code-switching kan onbewust geuit worden, omdat lidwoorden meestal niet van het grootste belang zijn voor het begrip en hier minder bij wordt stilgestaan.

FASE 3

CS 8

Gesprek 11 – ELF – *DutFollower* – spreektaal: Engels – Code-switchtaal: Nederlands

	..98 [03:36.0]	99 [03:39.1]
GerGuide [v]	So: (.) if you to go out LEFT↓ or upwards yeah. (0.6)	
DutFollower [v]		Yeah↑ and then/(.)

	100 [03:39.9]101 [03:40.2]	102 [03:41.9]
GerGuide [v]	Yeah.	Hmhm↑
DutFollower [v]	When I turn <right↑> (0.6) ehm (.) there I have to go (0.7)	

	..	103 [03:42.3*]104 [03:45.8]	105 [03:47.0]	106 [03:48.5]
GerGuide [v]		Yeah (0.4) °yeah°		Yeah↑
DutFollower [v]	di/(.)<diagonaal↑> (.)		Yea::heh↑ is that true? (0.3) Okay.	

	..	107 [03:48.8]108 [03:49.1]	109 [03:50.9]	110 [03:52.2]
GerGuide [v]		Like diagonal down ((lacht))		

DutFollower [v]	Oh↓ the thing is↑	Yeah diagonal down↑ But there is
------------------------	-------------------	----------------------------------

Fase 3: taalhandeling: plan

Functie: gebrek aan taalvaardigheid

Uitleg: In CS8 weet de spreker niet hoe het woord 'diagonaal' in het Engels moet worden uitgesproken, hij is zich er echter waarschijnlijk wel van bewust dat het Nederlandse en het Engelse woord *cognates* zijn (op elkaar lijken) waardoor de Nederlandse uitspraak toch tot succesvolle communicatie leidt. Dit blijkt ook uit het vervolg van het gesprek waar de ander het woord met de juiste uitspraak gebruikt, ook de Nederlander neemt de Engelse uitspraak van 'diagonal' vervolgens over.

CS9

Gesprek 14 – ELF – DutGuide – spreektaal: Engels – Code-switchtaal: Nederlands

..

DutGuide [v]	go to the <left>↑ (1.7) there >ik bedoel< there are no (0.2) other possibilities so you need to go left↑ is/s
---------------------	---

Fase 3: taalhandeling: instructions

Functie: Sequential contrast : herstel/kantopmerking

CS10

Gesprek 41 - LaRa – persoon: GerGuide – Spreektaal: Duits – Code-switchtaal: Nederlands

	279 [07:15.6]	280 [07:16.3]	281 [07:18.4]	282 [07:19.8]	283 [07:22.1]
GerGuide [v]	(0.7)	Dass es wie↑der an der Außenwand entlang geht↓			
DutFollower [v]			(1.3)	Dus ik ga daar naar ↑ (.) rechts e:h	
	284 [07:22.4]				
GerGuide [v]		Nee dat gaat niet↑ da ist/ da ist nur der nur der Pfeil↓ da können wir NICHT weiter n (0.4) ach unten gehen↑			

Fase 3 – taalhandeling: Negative judgement

Functie: hoge taalvaardigheid in Nederlands, vergeet LaRa en herstelt zich in Duits

CS11

Gesprek 18 – ELF – persoon: GerGuide- spreektaal: Engels – Code-switchtaal: Nederlands?

	22 [00:44.5]	23 [00:44.6]
DutFollower [v]		hmhm
GerGuide [v]	eh end up as a at a cross point (1.0)	eh and then you (( )) okay you don't go
	24 [00:45.7]	25 [00:45.8]
DutFollower [v]		yep
GerGuide [v]	right nor left you just go STRAIGHT (0.4)	until you reach another cross
	26 [00:46.0]	27 [00:46.1]
DutFollower [v]		yeah

GerGuide [v]	point (0.8)	cross i don't know what it's called in english (0.5) ehm there↑
---------------------	-------------	---

Fase 3 – taalhandeling: instructions

Functie: gebrek aan taalvaardigheid, verzonnen woord dat duidelijk is voor zijn gesprekspartner. Leenvertaling uit nederlands. De ander helpen/creatief met taal zodat Nederlander het zeker begrijpt.

CS12

Gesprek 35 – LaRa – persoon: *GerGuide* - spreektaal: Duits – Code-switchtaal: Engels

	64 [03:23.5]	65 [03:24.4]	66 [03:26.7]
DutFollower	Ja		Oké↑ (1.3) ja↓
GerGuide	Kreuzung und dann wieder >links< nach SÜDEN↓		
	67 [03:30.0]	68 [03:32.0]	69 [03:34.1] 70 [03:34.5]
DutFollower	en		Ja ((lacht))
GerGuide	O:k↑ay(2.2)	Jetzt haben wir ein dead end ((lacht))	
	72 [03:37.2]	73 [03:38.4]	74 [03:39.3] 75 [03:40.4] 76 [03:42.0]
DutFollower	((lacht)) Ik heb een pijn! ((lacht))		(1.5)
GerGuide	((lacht)) Gut das heißt wir wissen beide wo du bist (1.5) E:h wie °umgehe		

Fase 3 – taalhandeling: instructions

Functie: De ander helpen

CS13

Gesprek 37 – LaRa – persoon: *GerFollower* – spreektaal: Duits – Code-switchtaal: Nederlands

	132 [03:06.8]	133 [03:08.2]	134 [03:09.2*]	135 [03:09.8*]
DutGuide	peer↑ n/een kamer met een peer↑ (1.3)		En daar moet je boven/daar moet je	
GerFollower	(( ))			
	136 [03:11.5]	137 [03:12.4]		
DutGuide	bovenlangs lopen↓			
GerFollower	(0.8)	Oke >ja ja ja ok↑ ich glaub ich schnap/ich glaub ich		
	138 [03:16.7]	139 [03:17.2]		
GerFollower	verstehe es< ich kann hier nämlich nach o:ben↑ (0.5)		Und dann nach (0.6)	

Fase 3 – taalhandeling: acceptance

Functie: verduitsing van een Nederlands woord: snappen is niet begrijpen in het Duits: niet eerder gezegd door de Nederlander, hoge taalvaardigheid in Nederlands.

CS14

Gesprek 111 – LaRa - persoon: *GerGuide* – spreektaal: Duits – Code-switchtaal: Nederlands

	73 [04:20.8]		
GerGuide [v]	°Ok dann musst du darauf° (0.8) ja dann muss ich jetzt eben kucken (0.5)		
	74 [04:26.8]	75 [04:27.9]	
GerGuide [v]	wie ich dich zu MIR bringen kann. (0.4)	E:h kijken te te te (4.8) ok	
DutFollower [v]	Ja↓ (0.9)		
Noise [v]	((Gesuis))		

	..
GerGuide [v]	(0.4) e:h even t/ik moet e/ ich/ich muss eben zeichnen dann kann ich dich da
Noise [v]	

	76 [04:41.0]	77 [04:52.6]	78 [05:03.9]79 [05:04.9]
GerGuide [v]	hin leiten↓ (0.5)((Zucht))	O:h nee↓ (10.4)	Ok (1.2) wenn du aus der Tur↑
DutFollower [v]	Ja (11.4)		Ja.
Noise [v]	((Gesuis))	((Gesuis))	

Fase 3 – Taalhandeling: exothese

Functie: ze denkt hardop: creëren van context, zodat er niet een lange stilte valt terwijl ze aan het denken is hoe ze de taak moet aanpakken

CS15

Gesprek 111 – LaRa - persoon: GerGuide – spreektaal: Duits – Code-switchtaal: Nederlands

	124 [07:22.6]	125 [07:28.4]	126 [07:29.5]
GerGuide [v]	südlich laufen↑ (1.1)		Ja: an südliche↑ Richtung laufen↓ (0.6)
DutFollower [v]		WAAR? (0.8)	

	127 [07:31.8]	128 [07:33.2]	129 [07:33.8]130 [07:36.2]
GerGuide [v]		Ja (.) rechtdoor/ nach/nach unteren↓ (0.7)	
DutFollower [v]	Ja dus rechtdoor? (0.6)	Of wat?	Ja ja ja

Fase 3 – taalhandeling: positive judgement

Functie: echoën, ze herhaald wat de Nederlander daarvoor heeft gezegd en herstelt zich vervolgens weer naar het Duits.

CS16

Gesprek 83 – ELF – persoon: DutFollower – spreektaal: Engels – code-switchtaal: Nederlands

	125 [06:13.1]	126 [06:23.5]
DutFollower [v]	°On the r↑° I/I/I can't go right I/I only can go straight↑ (5.8)	Because my
GerGuide [v]	(0.6)	

	127 [06:28.9]
DutFollower [v]	pijl say I have to go eh↓ up and not go down so eh↓ (0.9)
GerGuide [v]	>No no no< NOT

Fase 3 – taalhandeling: non-acceptance

Functie: gebrek aan taalvaardigheid.

CS17

Gesprek 84 – ELF – persoon: GerGuide – spreektaal: Engels – code-switchtaal: Duits

	181 [08:18.3]
GerGuide [v]	((lacht)) (.) ((ademt in) uhm↑ (1.3) ((haperende zucht)) can you see (.)

	182 [08:23.7]	183 [08:24.7]184 [08:25.3]
GerGuide [v]	<kaffee machine> (.) somewhere? (0.7)	°Like°
DutFollower [v]	Café yes↑ I have	several actually I

	185 [08:29.4]
GerGuide [v]	And WHERE is it from your point of view
DutFollower [v]	have like (.) °one two three°. (0.9)

Fase 3- taalhandeling: instruction

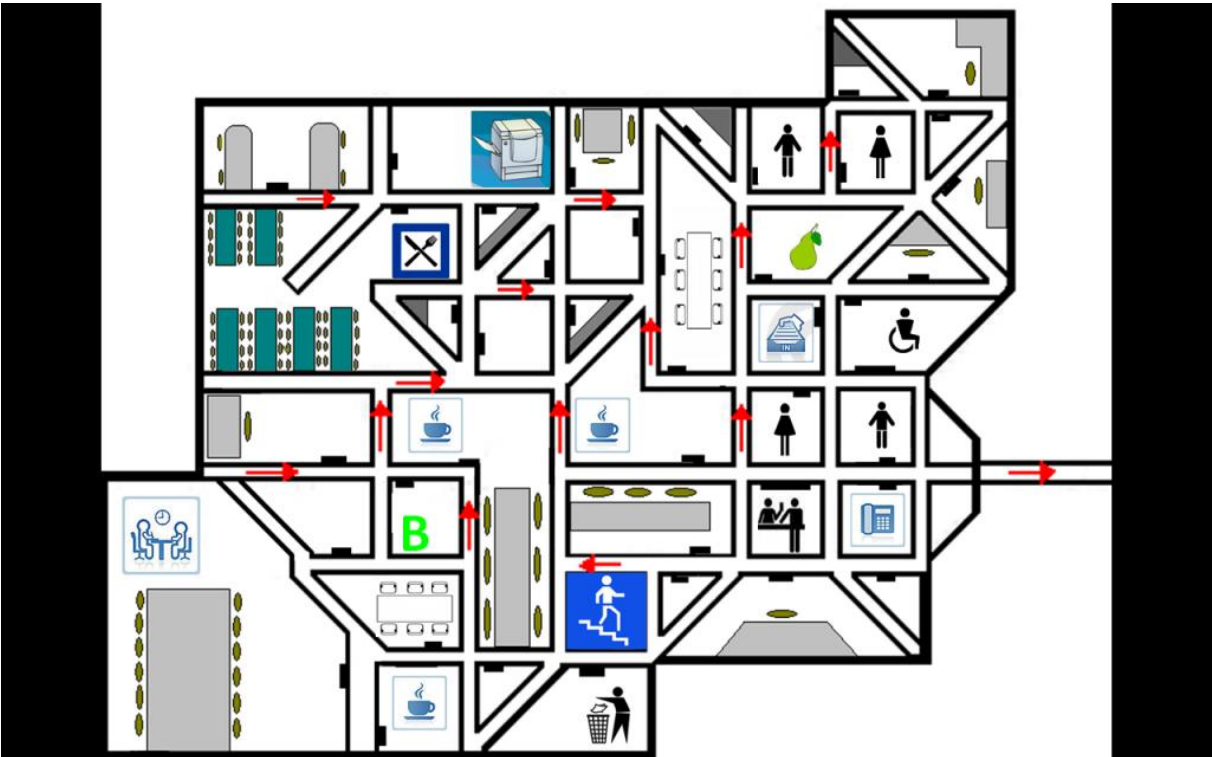
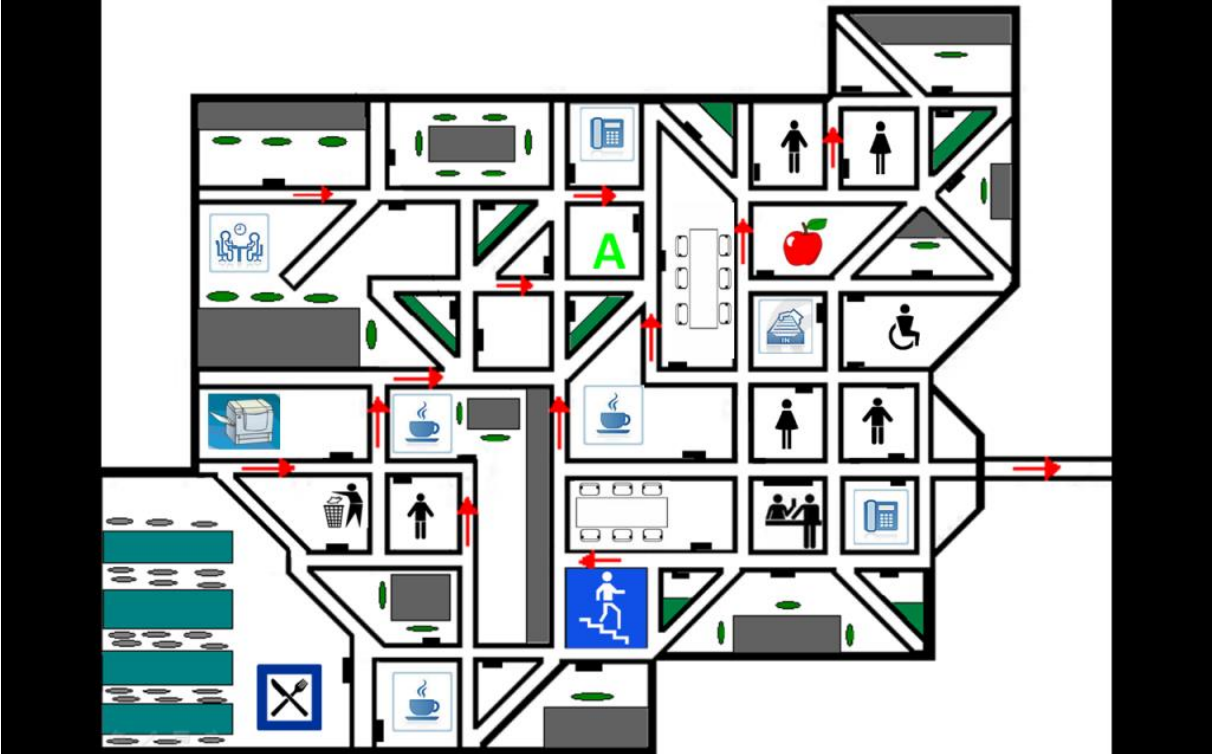
Functie: gebrek aan taalvaardigheid.

Bijlage C – Selectie redenen

Tabel 1: Onderbouwing keuze voor uitingen

Code-Switch (CS)	Waarom interessant?
CS1	Dit is een vorm van echoën waarbij in het Nederlands wordt geswitcht omdat het eerder zo is gezegd in het Nederlands.
CS2	Hierbij wordt een Nederland woord herhaald omdat de Duitse spreker niet begrijpt waar op de kaart wordt bedoeld met “bovenin”. Het gaat hier dus niet op onbegrip van het woord maar van de intentie.
CS3	Hier gaat de Duitse spreker helemaal over in het Nederlands. Waarschijnlijk is hij/zij in de war door de taalmodus LaRa
CS4	In deze zin wordt niet begrepen dat tafel hetzelfde betekend als Tisch. De Duitse persoon ontkend tafel maar zegt dat er een Tisch in de kamer staat.
CS5	Hier wordt een Nederlands woord herhaald op een vragende manier om zo aan te geven dat het woord niet wordt begrepen.
CS6	Hier wordt hetgene dat eerder gezegd is, nadenkend herhaald, waarschijnlijk denkt de spreker hier hardop.
CS7	Hier gebruikt de Nederlandse persoon een Nederlands lidwoord voor een Engels zelfstandig naamwoord. Waarschijnlijk onbewust.
CS8	Hier weet de Nederlander waarschijnlijk dat ze een <i>cognate</i> gebruikt voor een Engels woord, ze spreekt het echter op een Nederlandse manier uit.
CS9	Hier is sprake van een <i>sequential contrast</i> , een kantopmerking of herstel in het Nederlands terwijl het gesprek in het Engels is.
CS10	De Duitse spreker reageert in het Nederlands en herstelt naar het Duits. Waarschijnlijk vergeten dat hij Duits moet spreken.
CS11	Hier zou sprake kunnen zijn van een leenvertaling uit het Nederlands in een Engels gesprek door een Duitser. Dit is mogelijk omdat de Nederlandse taalvaardigheid van deze Duitser hoger ligt dan zijn Engelse taalvaardigheid.
CS12	Code-switch in Engels bij een LaRa gesprek, deze zijn er niet zo veel dus dit is bijzonder.
CS13	Verduitsing van een Nederlands woord door een Duitser. Dit kan omdat haar taalvaardigheid in het Nederlands hoog is.
CS14	Hardop denken, om tijd op te vullen. Erg hoge taalvaardigheid, deze persoon denkt waarschijnlijk in het Nederlands zelfs als ze Duits spreekt.
CS15	Echoën en vergeet LaRa
CS16	Nederlandse code-switching in Engelse zin doordat hij het woord niet kent
CS17	Duitse code-switching in Engelse zin doordat hij het woord niet kent

Bijlage D - Plattegronden

Bijlage E – Enquete voor Duitsers

Lieber Teilnehmer,

Dieser Fragebogen ist Teil von unserer Studie über rezepive Mehrsprachigkeit in deutsch-niederländischen Gesprächen. Du hast dich bereit erklärt, an dieser Studie teil zu nehmen in der Kategorie englische Gespräche zwischen Holländern und Deutschen. Bevor wir mit dem Experiment anfangen können, brauchen wir ein paar Hintergrundinformationen von dir und deinem Bezug zu Niederländisch und Englisch. Der Fragebogen umfasst elf Fragen, das Beantworten wird ungefähr fünf Minuten dauern. Vielen Dank für deine Hilfe!

Angaben zur Person

Alter :

Geschlecht

männlich

weiblich

Nationalität(en) :

Höchster Bildungsabschluss :

Fragen

Wie viele Sprachen sprichst du?

..... Sprachen spreche ich fließend

..... Sprachen spreche ich mittelmäßig bis schlecht

..... Sprachen kann ich recht gut verstehen, aber nicht sprechen

Ist Deutsch deine einzige Muttersprache?

Ja

Nein, meine andere Muttersprache ist.....

Nein, meine einzige Muttersprache ist.....

Spricht jemand in deiner Familie oder jemand deiner Freunde Englisch als Muttersprache? (Gib an ob es ein Elternteil, eine Tante, Grosseltern, Freund/Freundin, usw. ist)

Ja, ...

Nein

Spricht jemand in deiner Familie oder jemand deiner Freunde Niederländisch als Muttersprache? (Gib an ob es ein Elternteil, eine Tante, Grosseltern, Freund/Freundin, usw. ist)

Ja, ...

Nein

Wie hast du Englisch gelernt? Du darfst auch mehrere Antworten auswählen.

Ich habe nie versucht, Englisch zu lernen

Durch Unterricht (Schule/Uni)

Durch Kontakt/ Interaktion mit Leuten

Anders, nämlich.....

Wie hast du Niederländisch gelernt? Du darfst auch mehrere Antworten auswählen.

Ich habe nie versucht, Niederländisch zu lernen

Durch Unterricht (Schule/Uni)

Durch Kontakt/ Interaktion mit Leuten
Anders, nämlich.....

Kreuze an, welche der Aussagen auf dich zutrifft.

	Völlig	Teilweise	Gar nicht
Ich kann mich fließend unterhalten auf Englisch.			
Ich kann mit meinen Englisch-Kenntnissen kurze und einfache Gespräche auf Englisch führen.			
Ich kann einfache Texte, wie z.B. einen persönlichen Brief, auf Englisch schreiben.			
Ich kann Artikel, Zeitungsberichte, usw. auf Englisch lesen und verstehen.			
Ich kann Fernsehsendungen/Filme auf Englisch gucken und verstehen.			

Wie oft wirst du in den unten genannten Situationen Englisch ausgesetzt?

	Nie	Täglich	Wöchentlich	Monatlich	Jährlich
Zuhause					
Arbeit/Schule/Uni					
Medien (Fernsehen/Radio/ Printmedien)					
Interaktive medien (im Internet z.B. durch Facebook, Skype, usw.)					
Freizeit (Urlaub/Parties/ Ausflüge)					
Allgemein					

Kreuze an, welche der Aussagen auf dich zutrifft.

	Völlig	Teilweise	Gar nicht
Ich kann mich fließend unterhalten auf Niederländisch.			
Ich kann mit meinen Niederländisch-Kenntnissen kurze und einfache Gespräche auf Niederländisch führen.			
Ich kann einfache Texte, wie z.B. einen persönlichen Brief, auf Niederländisch schreiben.			
Ich kann Artikel, Zeitungsberichte, usw. auf Niederländisch lesen und verstehen.			
Ich kann Fernsehsendungen/Filme auf Niederländisch gucken und verstehen.			

Wie oft wirst du in den unten genannten Situationen Niederländisch ausgesetzt?

	Nie	Täglich	Wöchentlich	Monatlich	Jährlich
Zuhause					
Arbeit/Schule/Uni					
Medien (Fernsehen/Radio/					

Printmedien)					
Interaktive medien (im Internet z.B. durch Facebook, Skype, usw.)					
Freizeit (Urlaub/Parties/Ausflüge)					
Allgemein					

Kreuze an, was auf dich zutrifft.

	Immer	Häufig	Selten	Nie
Wenn mich jemand auf Niederländisch anspricht, antworte ich auf Deutsch.				
Wenn mich jemand auf Niederländisch anspricht, antworte ich auf Niederländisch.				
Wenn mich jemand auf Niederländisch anspricht, antworte ich auf Englisch.				
Wenn mich ein Niederländer auf Englisch anspricht, antworte ich auf Deutsch.				
Wenn mich ein Niederländer auf Englisch anspricht, antworte ich auf Niederländisch.				
Wenn mich ein Niederländer auf Englisch anspricht, antworte ich auf Englisch.				

Hast du jemals 3 Monate oder länger in einem Englisch-sprachigem Land gelebt oder rumgereist?

Nein, geh zu Frage 14.

Ja, in ....., für eine Dauer von .....

Wie würdest du deinen Kontakt mit der lokalen Sprache während deines Aufenthaltes beschreiben?

	Immer	Häufig	Selten	Nie
Ich habe so viel wie möglich auf Englisch kommuniziert.				
Ich habe nur in meiner Muttersprache kommuniziert.				

Hast du jemals 3 Monate oder länger in einem niederländisch-sprachigem Land gelebt oder rumgereist?

Nein, geh zu Frage 16.

Ja, in ....., für eine Dauer von .....

Wie würdest du deinen Kontakt mit der lokalen Sprache während deines Aufenthaltes beschreiben?

	Immer	Häufig	Selten	Nie
Ich habe so viel wie möglich auf Niederländisch kommuniziert.				
Ich habe so viel wie möglich auf Englisch kommuniziert.				
Ich habe nur in meiner Muttersprache kommuniziert.				

Kreuze an, in wie weit du mit den Aussagen übereinstimmst.

	Stimme völlig zu	Stimme zu	Keine Meinung	Stimme nicht zu	Stimme gar nicht zu

Ich finde Englisch eine schwierig zu lernende Sprache.					
Es macht mir Spaß Englisch zu sprechen.					
Ich bin zufrieden mit meiner Sprachfertigkeit im Englischen.					
Die englische Sprachfertigkeit vom Durchschnitts-Niederländer ist hoch.					

Kreuze an, in wie weit du mit den Aussagen übereinstimmst.

	Stimme völlig zu	Stimme zu	Keine Meinung	Stimme nicht zu	Stimme gar nicht zu
Ich finde Niederländisch eine schwierig zu lernende Sprache.					
Es macht mir Spaß Niederländisch zu sprechen.					
Ich bin zufrieden mit meiner Sprachfertigkeit im Niederländischen.					
Die deutsche Sprachfertigkeit vom Durchschnitts-Niederländer ist hoch.					

Wie oft bist du selbst in einem Englisch-sprachigem Land?

Nie

Weniger als 1 mal pro Jahr

1 bis 5 mal pro Jahr

5 bis 10 mal pro Jahr

10 mal pro Jahr oder mehr

Wie oft bist du selbst in den Niederlanden?

Nie

Weniger als 1 mal pro Jahr

1 bis 5 mal pro Jahr

5 bis 10 mal pro Jahr

10 mal pro Jahr oder mehr

Bijlage F – Enquête voor Nederlanders

Beste participant,

Deze vragenlijst is onderdeel van het onderzoek naar receptieve meertaligheid in Nederlands-Duitse dialogen. Jij hebt aangegeven deel te nemen aan dit onderzoek in de categorie Engelse gesprekken tussen Duitsers en Nederlanders. Voordat wij met het experiment kunnen beginnen hebben wij informatie nodig over jouw talige achtergrond en Duitse en Engelse taalgebruik. De vragenlijst bestaat uit elf vragen. Het beantwoorden van deze vragen zal ongeveer vijf minuten duren. Alvast bedankt voor jouw medewerking.

Persoonsgegevens

Leeftijd :

Geslacht

Man

Vrouw

Nationaliteit(en) :

Hoogst genoten opleiding :

Vragen

Hoeveel talen spreek je? (Vul op de stippellijn het aantal in.)

..... talen spreek ik vloeiend

..... talen spreek ik redelijk tot slecht

..... talen kan ik redelijk tot goed verstaan, maar niet spreken

Is Nederlands jouw enige moedertaal?

Ja

Nee, mijn andere moedertaal is.....

Nee, mijn enige moedertaal is.....

Spreken jouw directe familieleden of goede vrienden Engels als moedertaal? (Specificeer op basis van ouder, tante, grootouder, vriend/vriendin etc.)

Ja, ...

Nee

Spreken jouw directe familieleden of goede vrienden Duits als moedertaal? (Specificeer op basis van ouder, tante, grootouder, vriend/vriendin etc.)

Ja, ...

Nee

Hoe heb jij Engels geleerd? Je mag meer dan één antwoord geven.

Ik heb nooit geprobeerd Engels te leren

Door middel van formele educatie

Door interactie met personen

Anders, namelijk.....

Hoe heb jij Duits geleerd? Je mag meer dan één antwoord geven.

Ik heb nooit geprobeerd Duits te leren

Door middel van formele educatie

Door interactie met personen

Anders, namelijk.....

Kruis aan hoe de volgende uitspraken op jou van toepassing zijn.

	Volledig	Gedeeltelijk	Niet
Ik kan vloeiend communiceren in het Engels			
Ik kan met mijn Engelse talenkennis korte en simpele gesprekken in het Engels voeren.			
Ik kan simpele teksten, zoals een persoonlijke brief, in het Engels schrijven.			
Ik kan artikelen, nieuwsberichten etc. in het Engels lezen en begrijpen.			
Ik kan tv-programma's/films en colleges in het Engels volgen en begrijpen.			

Kruis aan hoe vaak jij in de onderstaande situaties wordt blootgesteld aan Engels.

	Nooit	Dagelijks	Wekelijks	Maandelijks	Jaarlijks
Thuis					
Werk/school					
Media (televisie/radio/schriftelijke media)					
Interactieve media (op internet b.v. facebook, skype)					
Vrije tijd (vakanties/feestjes/uitstapjes)					
In het algemeen					

Kruis aan hoe de volgende uitspraken op jou van toepassing zijn.

	Volledig	Gedeeltelijk	Niet
Ik kan vloeiend communiceren in het Duits			
Ik kan met mijn Duitse talenkennis korte en simpele gesprekken in het Duits voeren.			
Ik kan simpele teksten, zoals een persoonlijke brief, in het Duits schrijven.			
Ik kan artikelen, nieuwsberichten etc. in het Duits lezen en begrijpen.			
Ik kan tv-programma's/films en colleges in het Duits volgen en begrijpen.			

Kruis aan hoe vaak jij in de onderstaande situaties wordt blootgesteld aan Duits.

	Nooit	Dagelijks	Wekelijks	Maandelijks	Jaarlijks
Thuis					
Werk/school					
Media (televisie/radio/schriftelijke media)					
Interactieve media (op internet b.v. facebook, skype)					
Vrije tijd					

(vakanties/feestjes/ uitstapjes)					
In het algemeen					

Kruis aan wat op jouw van toepassing is.

	Altijd	Vaak	Zelden	Nooit
Als iemand mij in het Duits aanspreekt, reageer ik in het Nederlands.				
Als iemand mij in het Duits aanspreekt, reageer ik in het Duits.				
Als iemand mij in het Duits aanspreekt, reageer ik in het Engels.				
Als een Duitser mij in het Engels aanspreekt, reageer ik in het Nederlands.				
Als een Duitser mij in het Engels aanspreekt, reageer ik in het Duits.				
Als een Duitser mij in het Engels aanspreekt, reageer ik in het Engels.				

Heb je ooit drie maanden of langer in een Engelstalig land gewoond of gereisd?

Nee, ga door naar vraag 14.

Ja, in ....., voor een tijdsduur van.....

Kruis aan hoe jouw contact met de lokale Engelse taal tijdens jouw verblijf te beschrijven is.

	Altijd	Vaak	Zelden	Nooit
Ik heb in het Engels gecommuniceerd				
Ik heb in mijn moedertaal gecommuniceerd				

Heb je ooit drie maanden of langer in een Duitstalig land gewoond of gereisd?

Nee, ga door naar vraag 16.

Ja, in ....., voor een tijdsduur van.....

Kruis aan hoe jouw contact met de lokale Duitse taal tijdens jouw verblijf te beschrijven is.

	Altijd	Vaak	Zelden	Nooit
Ik heb in het Duits gecommuniceerd				
Ik heb in het Engels gecommuniceerd				
Ik heb in mijn moedertaal gecommuniceerd				

Kruis aan in hoeverre je het met de onderstaande uitspraken eens bent.

	Volledig mee eens	Mee eens	Geen mening	Oneens	Volledig oneens
Ik vind Engels een moeilijke taal om te leren.					
Ik vind het leuk om Engels te spreken					
Ik ben tevreden over mijn taalvaardigheid in het Engels.					
De Engelse taalvaardigheid van de gemiddelde Duitser is hoog.					

Kruis aan in hoeverre je het met de onderstaande uitspraken eens bent.

	Volledig mee eens	Mee eens	Geen mening	Oneens	Volledig oneens
Ik vind Duits een moeilijke taal om te leren.					
Ik vind het leuk om Duits te spreken					
Ik ben tevreden over mijn taalvaardigheid in het Duits.					
De Nederlandse taalvaardigheid van de gemiddelde Duitser is hoog.					

Hoe vaak ben je zelf in Duitsland?

Nooit

minder dan 1 keer per jaar

1 tot 5 keer per jaar

5 tot 10 keer per jaar

10 keer per jaar of meer

Hoe vaak ben je zelf in een Engelstalig land?

Nooit

minder dan 1 keer per jaar

1 tot 5 keer per jaar

5 tot 10 keer per jaar

10 keer per jaar of meer

Bijlage G – C-test Engels-Nederlands voor Duitsers

Lieber Teilnehmer,

Bei manchen der Wörter im Text fehlt der letzte Teil. Probiere die fehlenden Buchstaben einzutragen. Du brauchst keine Angst zu haben, Fehler zu machen – Rechtschreibfehler werden nicht angerechnet. Auch sonst brauchst du keine Angst zu haben, etwas falsch zu machen. Bei diesem Test geht es NICHT um bestehen! Er dient nur zur Einschätzung für uns. Es bringt uns also nichts, wenn du den Test perfekt machen willst, und z.B. ein Wörterbuch zu Rate ziehst. Probiere ein passendes Wort zu finden. Wenn du es nicht weisst, kannst du das Wort auslassen. Beachte, dass die Länge der Lücke nichts mit der Länge des Wortes zu tun hat. Der erste Teil ist in Englisch und der letzte Teil ist in Niederländisch. Viel Erfolg!

Englisch

Snow geese

This Thursday's 'Wildlife on One' charts a famous migration, following a pair of snow geese to the tundra north of Hudson Bay in Arctic Canada, where they br___ in the short summer. The cam___ join them as they fly south, gathering companions on the 3,100-mile, five-day migration to create a flock thou___ strong. Capturing t___ birds fl___ involves explo___ a fascinating biological fa___. Many migr___ birds ha___ to 'imp___' to st___ alive a___ snow ge___ have o___ of t___ strongest ser___ instincts o___ any bi___.

Gardening mistakes

Before I get excited about the new season, I have to rectify the mistakes of the old. We all make mistakes, however long we've been gardening, and I'm no exception. My big___ sin i___ to b___ plants of impulse, wi___ absolutely n___ idea wh___ they a___ going to fit i___, and th___ to pl___ them i___ the wr___ place. I___ you should make that ki___ of mis___ in t___ season af___ planting, n___ problem. What___ it i___, herbaceous, roses or ev___ a tree, simply dig it up in the dormant season and move it.

Pigs

Life's a pig. Pigs are sensitive creatures that suffer a form of executive stress from rough handling and should be shown more kindness and understanding, an Australian psychologist said this week. "We ha___ found th___ pigs fi___ even mi___ sorts of human beha___ offensive," sa___ Grahame Coleman o___ La Trobe Unive___. The prac___ of slap___ and kic___ the pi___ when mov___ them could cause chr___ stress reac___ similar t___ the buil___ of stress in execu___, he expl___. "The trea___ increases t___ animals' fear. By contrast, a lot of positive physical contact, with friendly pats and strokes, eases stress and increases litter size."

Tourism

Tourism declines as more holiday abroad. Britain's decline as a tourist destination has cost 150,000 jobs and created a 3.1 billion annual trade gap, the English Tourist Board said yesterday. Ten years a___ the Bri___ spent a___ much ti___ on hol___ in th___ own cou___ as th___ did abr___. Now th___ increased thi___ for for___ holidays a___ the fai___ to att___ enough forei___ to Bri___ have red___ its sh___ of t___ rapidly expa___ world tou___ market fr___ 6.6 % to 4.5 % si___ 1980. T___ board's chairwoman said yesterday: 'The 70s babies, whose first holidays were on the original package trips to the Costas, are now taking their own children on holiday. Most of them don't know what a holiday in England is like and we have to tempt them back into discovering what we have to offer.'

Niederländisch

Weinig vrees in Nederland voor aanslag

Nederlanders voelen zich veilig en achten de kans op een terroristische aanslag in eigen land zeer klein.

Als men _____ spontaan hun grote zorg _____ kunnen melden, scoren zaken als voor _____ en
waak _____, werkgelegenheid en veiligheid _____ op straat _____ veel hoger _____.

Dat blijkt _____ uit het _____ jaarlijkse onderzoek _____ naar de _____ risicobeleving van _____ terrorisme onder
burgers, dat donderdag is _____ gepubliceerd.

Van _____ de acht _____ respondenten noemt 1 procent terro _____ en aans _____ . In 2005 was dat
nog 39 procent, een jaar later 20 procent.

Autoriteiten Kaapstad in maag met stelende bavianen

Dat de populaire Zuid-Afrikaanse vakantiebestemming Kaapstad hoge misdaadcijfers kent is veel
toeristen bekend. Onbek _____ is het _____ risico dat _____ zij lopen beroofd te _____ worden door _____
een harige schurk: de _____ bavianen.

De ap _____ zijn in _____ staat autoprotieren te open _____ en door _____ ramen te _____ springen om _____
zoek naar _____ broodjes en _____ snacks.

De _____ stad voert een verwo _____ strijd met de steeds _____ agressiever word _____ apen.

Gevreesd wordt dat het probleem nog eens zal toenemen als volgend jaar veel toeristen de stad
zullen aandoen vanwege het wereldkampioenschap voetbal.

Mishandelde buschauffeur rijdt tegen brug

Een 49-jarige chauffeur van een streekbus is donderdagavond in Utrecht mishandeld, waardoor hij
een aanrijding veroorzaakte. Dat het _____ de politie _____ vrijdag bekend _____ gemaakt.

De chau _____ kreeg een vuistslag te _____ zijn hoofd _____ van een _____ passagier, ter _____ hij de _____
bus bestuurde.

De buscha _____ raakte bui _____ bewustzijn en _____ reed over _____ de Lucasbrug in _____ Utrecht
met _____ zijn bus _____ tegen een _____ metalen afzet _____.

De dertig passagiers in de bus bleven allen ongedeerd. De verdachte is aangehouden door de politie.

Brand in opslagbedrijf Amsterdam-Noord

In een pand op een bedrijventerrein in Amsterdam-Noord is donderdagochtend een grote brand
uitgebroken.

Het is _____ een opslagbedrijf waar particul _____ kleine lood _____ kunnen hu _____ om spul _____ in
om _____ te sl _____ . De bran _____ roept omwon _____ op ra _____ en de _____ gesloten te _____
houden vanwege de enorme _____ rookontwikkeling, al _____ een woord _____.

Het vu _____ in het _____ gebouw a _____ de t. Vasumweg brak rond half twaalf uit. Het is nog niet
duidelijk of bij de brand gevaarlijke stoffen vrijkomen.

Bijlage H – C-test Engels – Duits voor Nederlanders

Beste participant,

Van sommige van de volgende woorden ontbreekt het laatste deel. Probeer de ontbrekende letters in te vullen. Wees niet bang om fouten te maken, het gaat niet om de juiste spelling. Ook is er verder geen reden om bang te zijn of fouten te maken. Het gaat bij deze test NIET om slagen, wij gebruiken hem alleen ter inschatting van jouw taalvaardigheid. Als je dus probeert hem extra goed te maken door bijvoorbeeld een woordenboek erbij te pakken, verliest de test zijn waarde. Probeer een passend woord in te vullen. Als je het echt niet weet, mag je het woord overslaan. Let op, de lengte van de lijn zegt niets over de lengte van het woord. Het eerste onderdeel is in het Engels en het laatste onderdeel is in het Duits. Veel succes!

Engels

Snow geese

This Thursday's 'Wildlife on One' charts a famous migration, following a pair of snow geese to the tundra north of Hudson Bay in Arctic Canada, where they br_____ in the short summer. The cam_____ join them as they fly south, gathering companions on the 3,100-mile, five-day migration to create a flock thou_____ strong. Capturing t_____ birds fl_____ involves explo_____ a fascinating biological fa_____. Many migr_____ birds ha_____ to 'imp_____' to st_____ alive a_____ snow ge_____ have o_____ of t_____ strongest ser_____ instincts o_____ any bi_____.

Gardening mistakes

Before I get excited about the new season, I have to rectify the mistakes of the old. We all make mistakes, however long we've been gardening, and I'm no exception. My big_____ sin i_____ to b_____ plants of impulse, wi_____ absolutely n_____ idea wh_____ they a_____ going to fit i_____, and th_____ to pl_____ them i_____ the wr_____ place. I_____ you should make that ki_____ of mis_____ in t_____ season af_____ planting, n_____ problem. What_____ it i_____, herbaceous, roses or ev_____ a tree, simply dig it up in the dormant season and move it.

Pigs

Life's a pig. Pigs are sensitive creatures that suffer a form of executive stress from rough handling and should be shown more kindness and understanding, an Australian psychologist said this week. "We ha_____ found th_____ pigs fi_____ even mi_____ sorts of human beha_____ offensive," sa_____ Grahame Coleman o_____ La Trobe Unive_____. The prac_____ of slap_____ and kic_____ the pi_____ when mov_____ them could cause chr_____ stress reac_____ similar t_____ the buil_____ of stress in execu_____, he expl_____. "The trea_____ increases t_____ animals' fear. By contrast, a lot of positive physical contact, with friendly pats and strokes, eases stress and increases litter size."

Tourism

Tourism declines as more holiday abroad. Britain's decline as a tourist destination has cost 150,000 jobs and created a 3.1 billion annual trade gap, the English Tourist Board said yesterday. Ten years a_____ the Bri_____ spent a_____ much ti_____ on hol_____ in th_____ own cou_____ as th_____ did abr_____. Now th_____ increased thi_____ for for_____ holidays a_____ the fai_____ to att_____ enough forei_____ to Bri_____ have red_____ its sh_____ of t_____ rapidly expa_____ world tou_____ market fr_____ 6.6 % to 4.5 % si_____ 1980. T_____ board's chairwoman said yesterday: 'The 70s babies, whose first holidays were on the original package trips to the Costas, are now taking their own children on holiday. Most of them don't know what a holiday in England is like and we have to tempt them back into discovering what we have to offer.'

Duits

Nahrungsmittel

Für die deutsche Ernährungsindustrie erfüllen sich nicht alle Erwartungen. Dennoch ist die Branche, wie Vorstandsvorsitz Dr. Oetker in Köln erklärt, insgesamt noch zufrieden. Im ersten neun Monaten konnte der Umsatz um zwei Prozent gesteigert werden. Das Weihnachtsgeschäft könnte dazu beitragen, da die reale Wachstumsrate in diesem Jahr doch noch 1 Prozent erreichte. Während im Inland in den letzten Monaten Streiks, Regensommer und auch ein Lagerabbau für stagnierende Umsätze sorgten, brachte der Export erfreuliche Impulse.

Lernen

Lernen lässt sich überall. Informationen sind an vielen Stellen zu finden. Denken Sie nur an Museen. Die Institutionen bieten mitunter auch Bücher zum Kauf an und veranstalten Vorträge. Denken Sie des Weiteren an Exkursionen, sowohl in der näheren Umgebung als ins Ausland. Von Zeit zu Zeit gibt es "Tage der offenen Tür", während derer Firmen und Behörden Besuchern ihre Arbeit näherbringen.

Italiener

In Deutschland leben 563 000 Italiener. Nach den Türken und den Bürgern aus dem ehemaligen Jugoslawien stellen sie heute die drittgrößte Gruppe von Ausländern. Vor vielen Jahren waren sie die ersten geladenen Gäste der deutschen Nachkriegsarbeitsmärkte. Auch wenn es hierzulande 36 000 italienische Betriebe gibt: Mehr als die Hälfte von den italienischen Erwerbstätigen sind Arbeiter, die meist ohne Berufsausbildung sind. Ihre Kinder beherrschen nur selten beide Sprachen.

Benzinpreise

Die hohen Benzinpreise, die teureren Flugtickets, die Inflationsraten und nicht zuletzt die ständige Ermahnung, den Gürtel enger zu schnallen, da schwere Zeiten auf uns zukommen - dies sind nach Ansicht der Reiseveranstalter die Gründe dafür, dass eingefleischte Fernreisefans ihre Urlaubsstrategie geändert haben und im Extremfall auch bereit sind, in deutschen Ländern Ferien zu machen. Man hat bundesdeutsche Ferienorte haben den Trend rechtzeitig erkannt, investieren in die Sommer mehr als bis in die Werbung und stellen nun Ende Juli schon fest, dass das "absolut gut angelegte Geld war".

Bijlage I – Antwoorden C-test Engels

Maximum score: 170

Completely wrong answer: 0 points

Grammar mistakes, articles, tenses, plural/singular form or a word that doesn't really fit, but shows the participant has the right concept in mind: 1 point

Wrong spelling / not hearable when spoken : 1,5 points

Correct answer: 2 points

	Completely wrong 0	Partly correct 1	Wrong spelling 1,5	Correct answer 2 punten
Text 1				
Text 2				
Text 3				
Text 4				
Sum				

/170 (%)

Snow geese

This Thursday's 'Wildlife on One' charts a famous migration, following a pair of snow geese to the tundra north of Hudson Bay in Arctic Canada, where they **breed** in the short summer. The **cameras** join them as they fly south, gathering companions on the 3,100-mile, five-day migration to create a flock **thousands** strong. Capturing **the birds flying**, involves **exploring** a fascinating biological fact. Many **migratory** birds **have** to 'improvise' to **stay** alive **and** snow **geese** have **one** of **the** strongest **survival** instincts of any bird.

Gardening mistakes

Before I get excited about the new season, I have to rectify the mistakes of the old. We all make mistakes, however long we've been gardening, and I'm no exception. My **biggest** sin is to **buy** plants of impulse, **with** absolutely **no** idea **where** they **are** going to fit **in**, and **then** to **plant** them in the **wrong** place. If you should make that **kind** of **mistake** in **the** season **after** planting, **no** problem. **Whatever** it is, herbaceous, roses or **even** a tree, simply dig it up in the dormant season and move it.

Pigs

Life's a pig. Pigs are sensitive creatures that suffer a form of executive stress from rough handling and should be shown more kindness and understanding, an Australian psychologist said this week. "We **have** found that **pigs find** even **minor** sorts of human **behavior** offensive," **says** Grahame Coleman of La Trobe University. The **practice** of **slapping** and **kicking** the **pigs** when **moving** them could cause **chronic** stress **reactions** similar **to** the **build** of stress in **execution**, he **explains**. "The **treatment** increases the animals' fear. By contrast, a lot of positive physical contact, with friendly pats and strokes, eases stress and increases litter size."

Tourism

Tourism declines as more holiday abroad. Britain's decline as a tourist destination has cost 150,000 jobs and created a 3.1 billion annual trade gap, the English Tourist Board said yesterday. Ten years **ago** the **British** spent **as** much **time** on **holiday** in **their** own **country** as **they** did **abroad**. Now the increased **thirst** for **foreign** holidays **and** the **failure** to **attract** enough **foreigners** to **Britain** have **reduced** its **share** of **the** rapidly **expanding** world **tourist** market **from** 6.6 % to 4.5 % **since** 1980. The board's chairwoman said yesterday: 'The 70s babies, whose first holidays were on the original package trips to the Costas, are now taking their own children on holiday. Most of them don't know what a holiday in England is like and we have to tempt them back into discovering what we have to offer.'

Bijlage J – Antwoorden C-test Duits

Totaal te behalen score: 144 (36 per tekst)

Volledig Fout: 0 punten

Grammaticale fouten, die/der/das, tijdsvorm, meervoud/enkelvoud of een niet ideaal woord waarbij het duidelijk is dat de proefpersoon het juiste bedoeld : 1 punt

Fout gespeld / niet hoorbaar in uitspraak: 1,5 punten

Volledig Goed: 2 punten

	Volledig Fout 0 punten	Redelijk 1 punt	Fout gespeld 1,5 punten	Volledig Goed 2 punten
Tekst 1				
Tekst 2				
Tekst 3				
Tekst 4				

/144 (%)
punten

Nahrungsmittel

Für die deutsche Ernährungsindustrie erfüllen sich nicht alle Erwartungen. Dennoch **ist** die Branche, wie Vorstandsvorsitzender Dr. Oetker in Köln **erklärte**, insgesamt **noch** zufrieden. **In** den **ersten** neun **Monaten** konnte den Umsatz **um** zwei **Prozent** gesteigert werden. Das Weihnachtsgeschäft könnte **dazu** beitragen, dass die **reine** Wachstumsrate **in** diesem **Jahr** doch **noch** 1 Prozent **erreicht**. Während im Inland in den **letzten** Monaten Streiks, Regensommer und auch ein Lagerabbau für stagnierende Umsätze sorgten, brachte der Export erfreuliche Impulse.

Lernen

Lernen läßt sich überall. Informationen **sind** an **vielen** Stellen zu finden. Denken Sie nur **an** Museen. **Diese** Institutionen **bieten** mitunter auch Bücher **zum** Kauf an und **veranstalten** Vorträge. **Denken** Sie des weiteren **an** Exkursionen, sowohl in **die** nähere **Umgebung** als **ins** Ausland. **Von** Zeit zu Zeit **gibt** es "Tage der **offenen** Tür", **während** derer **Firmen** und Behörden Besuchern ihre Arbeit näherbringen.

Italiener

In Deutschland leben 563 000 Italiener. Nach **den** Türken **und** den Bürgern aus **dem** ehemaligen Jugoslawien stellen sie heute **die** drittgrößte **Gruppe** von Ausländern. Vor **vielen** Jahren waren sie **die** ersten geladenen Gäste **des** deutschen Nachkriegsarbeitsmarktes. Auch **wenn** es hierzulande 36 000 italienische Betriebe **gibt**: Mehr als die **Hälfte** von **den** italienischen Erwerbstätigen sind Arbeiter/**arbeitslos**, die **meisten** ohne Berufsausbildung. Ihre Kinder beherrschen nur selten beide Sprachen.

Benzinpreise

Die hohen Benzinpreise, die teureren Flugtickets, die Inflationsraten und nicht zuletzt die ständige Ermahnung, den Gürtel enger zu schnallen, da schwere Zeiten auf uns zukommen - dies **sind** nach Ansicht der Reiseveranstalter die Gründe dafür, dass eingefleischte Fernreise-Fans ihre Urlaubsstrategie geänd**ert** haben und im Extremfall auch **bereit** sind, in deutschen Landen Ferien zu machen. **Manche** bundesdeutsche Ferienorganisations/rte haben **den** Trend rechtzeitig erkannt, investieren in **diesen** Sommer **mehr** als **bisher** in **die** Werbung und stellen nun Ende Juli schon fest, dass das "absolut gut angelegtes Geld war".

Bijlage K – Antwoorden C-test Nederlands

Totaal te behalen score: 144 (36 per tekst)

Volledig Fout: 0 punten

Grammaticale fouten, die/der/das, tijdsvorm, meervoud/enkelvoud of een niet ideaal woord waarbij het duidelijk is dat de proefpersoon het juiste bedoeld : 1 punt

Fout gespeld / niet hoorbaar in uitspraak: 1,5 punten

Volledig Goed: 2 punten

	Volledig Fout 0 punten	Redelijk 1 punt	Fout gespeld 1,5 punten	Volledig Goed 2 punten
Tekst 1				
Tekst 2				
Tekst 3				
Tekst 4				

/144 (%)
punten

Bron:www.nu.nl 26-11-2009

<http://www.nu.nl/binnenland/2131264/weinig-vrees-in-nederland-aanslag.html>

1 - (3)

Weinig vrees in Nederland voor aanslag

Nederlanders voelen zich veilig en achten de kans op een terroristische aanslag in eigen land zeer klein. Als mensen spontaan hun grote zorgen kunnen melden, scoren zaken als normen en waarden, werkgelegenheid en veiligheid op straat veel hoger. Dat blijkt uit het jaarlijkse onderzoek naar de risicobeleving van terrorisme onder burgers, dat donderdag is gepubliceerd. Van de achthonderd respondenten noemt 1 procent terrorisme en aanslagen. In 2005 was dat nog 39 procent, een jaar later 20 procent.

<http://www.nu.nl/opmerkelijk/2130554/autoriteiten-kaapstad-in-maag-met-stelende-bavianen.html>

2 - (6)

Autoriteiten Kaapstad in maag met stelende bavianen

Dat de populaire Zuid-Afrikaanse vakantiebestemming Kaapstad hoge misdaadcijfers kent is veel toeristen bekend. Onbekender is het risico dat zij lopen beroofd te worden door een harige schurk: de baviaan.

De apen zijn in staat autoportieren te openen en door ramen te springen op zoek naar broodjes en snacks.

De stad voert een verwoede strijd met de steeds agressiever wordende apen.

Gevreesd wordt dat het probleem nog eens zal toenemen als volgend jaar veel toeristen de stad zullen aandoen vanwege het wereldkampioenschap voetbal.

<http://www.nu.nl/algemeen/2065651/mishandelde-buschauffeur-rijdt-tegen-brug.html>

3 - (2)

Mishandelde buschauffeur rijdt tegen brug

Een 49-jarige chauffeur van een streekbus is donderdagavond in Utrecht mishandeld, waardoor hij een aanrijding veroorzaakte. Dat heeft de politie vrijdag bekend gemaakt.

De chauffeur kreeg een vuistslag tegen zijn hoofd van een passagier, terwijl hij de bus bestuurde.

De buschauffeur raakte buiten bewustzijn en reed op de Lucasbrug in Utrecht met zijn bus tegen een metalen afzetting.

De dertig passagiers in de bus bleven allen ongedeerd. De verdachte is aangehouden door de politie.

<http://www.nu.nl/binnenland/2131323/brand-in-opslagbedrijf-amsterdam-noord.html>

4 - (4)

Brand in opslagbedrijf Amsterdam-Noord

In een pand op een bedrijventerrein in Amsterdam-Noord is donderdagochtend een grote brand uitgebroken.

Het **is** een opslagbedrijf waar **particulieren** kleine **loodsen** kunnen **huren** om **spullen** in **op** te **slaan**.

De **brandweer** roept **omwonenden** op **ramen** en **deuren** gesloten te houden vanwege de **enorme** rookontwikkeling, **aldus** een **woordvoester/voerder**.

Het **vuur** in **het** gebouw **aan** de tt. Vasumweg brak rond half twaalf uit. Het is nog niet duidelijk of bij de brand gevaarlijke stoffen vrijkomen.

Bijlage L – Transcriptie conventies

HIAT for ODT-STD

?	Vragende zin
(( ))	Spreker zegt iets dat transcribent niet kan verstaan
((lacht))	Geef tussen haakjes aan of spreker 'lacht', 'hoest', 'snuift', 'zucht' ((ook achtergrondgeluid tussen haakjes))
/	Als spreker repair doet
(.)	Een pauze van minder dan 0.3 seconden
(0.4)	Een pauze van 0.4 seconde, 1 seconde wordt dus als volgt weergegeven: (1.0)
>woord<	Als tekst relatief sneller wordt uitgesproken t.o.v. voorgaande
<woord>	Als tekst relatief langzamer wordt uitgesproken t.o.v. voorgaande
HOOFDLETTERS	Hoofdletters gebruik je als iemand LUIDER spreekt
°woord°	Als iemand zachter spreekt
:	Verlenging van klank
↑	Als spreker hoger gaat praten
↓	Als spreker lager gaat praten
[...]	Voor overlap, hier kan je ook een nieuw vakje in Exmaralda kiezen

Bijlage M – Boxplot taalvaardigheid

